

ספריית אגודת חסידו הכ"ד
אהל יוסף יצחק
ליובאוויטש

הוצאת והכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ספר

כנף רננים

חלק א'

חדושים על התורה ועל פרשי

מהרב הגאון הקדוש המפורסם

כמהר"ר משה בירדוגו זלה"ה

הוא הנודע בשמו הק' הרב

ד"משב"ר

לקטתיו והוצאתיו לאור אני הצעיר

שאר בשרו של הרהמ"ח ז"ל, והוא

הקטן יעקב חי בירדוגו ס"ט

מעיה"ק טבריא תובב"א

נדפס

פטה"ק ירושלם תוצנ"א

שנת תרצ"א לפ"ק

בדפוס "המערב"

של השות' י. אביקצין את' י. ע. צבע.

זאת תורת המנחה ההולכת לפני מעלת האור כי טוב

נרו יאיר וזרח, וכאור בקר יציץ ופרח אכיר.
אדון יקר ונעלה, ומרומם על ברכה ותהלה.

יקבל תשורתנו זאת התורה להשתעשע בו, מתורתו
של הרב הגאון שר התורה המפורסם לתורה ולתעודה
מורי זקיני כש"ת הרב גור אריה יהודה בירדוגו
זלה"ה. נא גבור יודיענו מקבלתו ויעזרנו על דבר
כבוד שמו יתברך בנדבת לבו הטהור למען נתחיל
להדפיס שאר ספריו כי ידע נאמנה שכל מה שיקובץ
בדמי הכסף הקדוש הזה לא יתערב בשום דבר אחר
של חולין כלל ועיקר, כ"א דוקא בהוצאות הדפוס שאר
ספריו וה' יעדכ"ש אמן, יה"ר זכות עטרת ראשי,
כבודי ומרים ראשי זלה"ה, יגן עליו ועל זרעו ישישו
וישמחו יחיו דגן ויפרחו, ברב עושר וכבוד והצלחה
רבה ברכת הבית מרובה, אמן.

כה דברי המסתדל והמוציא לאור המעטיר בעדו עתירת
החיים והשלום.

נאם יעקב חי בירדוגו ס"ט

ה"ן מזהירין לבלתי יקרב איש זר להעלות על מזבח הדפוס
את ספר התורה הזה מומן הדפסתו ועד משך עשרים שנה
בלי רשות המשתדל או ב"ך לבל יכשל ב"מ בארור מסיג גבול
רעהו, השומע ישמע, והחדל יחדל, ועליו תבא ברכת טוב אמן,

אדרעססע :

Jacob Hay Birdugo, Tiberias, (Palestine)

ה ס כ מ ת

מע' הרב הגאון הגדול המפורסם בכל קצווי תבל
וים רחוקים תורה יבקשו מפיהו כקשית וכמוהר"ר
מרנא אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א

הרב הראשי לק"ק אשכנזים בעה"ק ירושלם טובב"א
הדור אתם ראו. אור גדול וקדוש. מגאוני קדישי
תקיפי קדמאי. ספון בקרתא קדישא טבריא ת"ו בידי
הרב הגדול המו' בנן של קדושים, מ"ה יעקב חי
בירדונו. שליט"א נין ונכד להגאון הקדוש מגדולי רבני
ארצות המערב, איש ונביא אור מופלא כקשית מוהר"ר
משה בירדונו זצוקללה"ה ז"י עלינו ועל כל ישראל, והנה
די לנו לראות את דברי הגאון הקדוש חיד"א זצ"ל מה
שכתוב בספרו בשם הגדולים מערכת ספרים, בערך משב"ר
ע"ד הגאון מוהר"ם כירצונו הנ"ל להבין את יקרת קדושת
האיש הגדול והנורא הזה בתורתו וקדושתו. ח"ל הרחיד"א
ז"ל משב"ר חברו הגדול הרב משה בירדונו ז"ל על
שמו, כי משב"ר נוטריקון משה בירדונו, והיה הרב
במערב הפנימי, ושטעתי מהרב הכופלא ח"ק כמהר"ר
חיים ן' עמר זל"ה"ה, שהיה מספר בשבתו ביושר עיונו.
בעומק העיון וכתב הרב מהרחב"ע הנז' בספרו חפץ ה'
בשיטתו לשבת דף ז' ע"ב מהספר, ח"ל **ורוח הקודש**
הופיעה ונתכוונו לו בהיסת הדעת בבית הכנסת אני
ואחי הגדול, גדול החכמים הרב ר' משה בירדונו, אשר
נפשי קשורה בנפשו עכ"ל, וכתב עוד שם בשחיג, ואחר
זמן באו לידי חלק מספר זה כ"י זה שמו ראש משב"ר
והוא על כפר בראשית, חדושים ובסופו לקומים. ויש שם
דרוש

הסכמה

דרוש שדרש על רבו החכם השלם חסיד ועניו כמחריר
זסף בהתית וצוקי, בייג ניסן שנת תע"א. והרב משביר
היה אביד וריס של קי"ק מכנאם. עכ"ל הגאון חיד"א ז"ל.
והנה אחרי הדברים הקדושים הללו היוצאים מפי העד
הקדוש הזה הרב חיד"א זצ"ל שום אין צורך כלל
לשום אדם בדורינו להוסיף עוד שבחים ותהלות על האר
כרגניתא דלית בה טימא. זהו הספר הקדוש ראש משביר
הני"ל שהוא תחת ידו של נכד המחבר הרה"ג הני"ל שליט"א.
ע"כ קולי אל אחינו היקרים אהבי תהי"ק בכל לבם
ונפשם! שאו ידיכם קודש לדי' וקחו לכם המצוה הרבת
הזאת לעזור בידי הרב המו"ל להוציא תעמולה קדושה
זו. הספר הקדוש ראש משביר הני"ל לספר בראשית
לאור עולם. חכותי' דרב המחבר הקדוש ז"ל דנפיש טובא
יעמד לכל המחזיקים במעוץ המ"ל נכדו הרב הני"ל לברכם
בכל טוב. לנהלם על מיטנחות ולנשאם ולגמלם כל ימי
עולם בחיי אריכי ומזוני רוחי. הם וצאצאיהם אתם ברכ
טוב יהיו ברוכים, בזה ובבא מגן עליהם. וככוכבים זחירו
ויזכו כולם לראות בטוב די' בארץ חיים, בבנין בית מקדשנו
ומלך ביפיו תחזינה עיננו בקרית משושנו אנחנו כולנו יחד
וכל ישראל חברים כנפשם היקרה ונפש הבעה"ח לכבוד
תהי"ק וכולי גופי' מרתעה מקדושת הגאון הקדוש המחבר
זצ"ל זיע"א.

כ' כסלו. תרפ"ז פעה"ק ירושלם תוכביא

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

הקדמת המו"ל

שאר בשרו של הרב המחבר ז"ל.

הרב המחבר הגאון המפורסם רבי משה בירדוגו הנודע בשם משבי"ר, כבר נודע שמו לתפארה, עי' בשם הגדולים להחיד"א ז"ל באות משבי"ר שכתב וז"ל, משבי"ר חיברו הרב הגדול מ' משה בירדוגו ז"ל על שמו כי משבי"ר נוטריקון משה בירדוגו, והיה הרב במערב הפנימי, ושמעתי מהרב המופלא ח"ק כמהר"ר חיים נ' עטר זלה"ה שהיה מספר בשבחו ביושר עיונו בעומק העיון, וכתב הרב מהרחב"ע הנ"י בספרו חפץ ה' בשיטתו לשבת ד' ז' ע"ב מהס' וז"ל, רוח הקודש הופיעה ונתכוונו לו בהסח הדעת בבית הכנסת אני ואחי הגדול גדול החכמים הרב רבי משה בירדוגו אשר נפשי קשורה בנפשו, עכ"ל. ואחר זמן מה בא לידי חלק מס' זה כ"י וזה שמו ראש משבי"ר והוא על ס' בראשית דרושים ובסופו ליקוטים ויש שם דרוש שדרש על רבו החכם השלם החסיד ועניו כמהר"ר יוסף בהתית זצוק"ל ב"ג ניסן שנת תע"א, והרב משבי"ר היה אב"ד ור"מ דק"ק מכנאס, עכ"ל. גם הרה"ח הרב יעקב נאכט הי"ו בספרו מקור חיוס (דראהביטש תרנ"ח) כתב בעמוד 23 בדברו על חבריו וידידיו של הרה"ק ר"ח בן עטר, וז"ל, מחבריו וידידיו היותר נאמנים היה ג"כ הרב הגדול רבי משה בירדוגו המכונה אצלו בשם המשבי"ר הוא היה תלמיד הרב הגדול מהר"י בהתית והיה רב במכנאס בזמן אחד עם הרב רבי יעקב נ' צור זלה"ה הוא חבר ס' ראש משבי"ר על ס' בראשי' דרושים ובסופו ליקוטים. גם נמצאה ממנו תשובה בחתימתו וחתמת הרב יעב"ץ בס' משפטים ישרים להרב נכדו דף י"ד

הקדמת המו"ל

ודף כ"ז. הרב המשבי"ר הניח אחריו זרעו לברכה כי היו כולם גדולי התורה ובייחוד נכדו הרב הגאון המפורסם רבי רפאל בירדוגו יצ"ו אב"ד בעיר מכנאס מחבר ס' משפטים ישרים, והרבנים המסכימים על ספרו הנ"ל יכנו אותו בשם המלאך רפאל ובהקדמת ס' הנ"ל ובהסכמת הרבנים בא זכר ילידי בית בירדוגו באריכות וגם את אשר פעלו ועשו בספרות התלמודית, עכ"ל. ואמנם יותר ממה שכתבו הנ"ל יש להוסיף עוד דברים לתולדות הרב המשבי"ר ולה"ה רבותיו היו ר' יוסף בהתית הנ"ל, ועוד רב גדול במכנאסא רבי חביב טולידאנו (שנזכר בס' שו"ת משאת משה סי' כ"ג ע"ש) כ"כ בזכות אבות סי' ל"ז. הרב הגאון המשבי"ר חיבר הספרים האלה. ראש משבי"ר על הש"ס (ליורנו ת"ר) אשר הגאון חיד"א ז"ל בשה"ג הנ"ל חשב אותו לס' דרושים ובמחכת' לא דק. כי דרשותיו נקראו "כנף רננים", שנמצאו אצלי בכ"י כנז' להלן וכ"כ גם בהקדמת המדפיס לס' ראש משבי"ר ע"ש. עוד חיבר הגאון המשבי"ר ס' פסקים. וקצת מתשובותיו באו בספרי רבני המערב שאחריו. ובפרט מספר משפט וצדקה ביעקב (אלכסנדריה תרנ"ח) ע"ש בכמה סימנים. כן חיבר פי' על רש"י עה"ת, ונזכר בס' אפריון סי' קנ"ה ע"ש. וחידושים עה"ת שנלקטו פה. וחידושים אלו נזכרו ג"כ בס' בגדי אהרן למהר"א פרץ ס'. שלח דף ל' ע"ד שכ' וראיתי עתה ס' חידושים מכ"י של הרב הגאון המשבי"ר ז"ל ע"ש. גם קצת מהם נזכרו לפעמים בס' חומת אנך להחיד"א כרשום פה בפנים הספר במקומם.

ולדעת תוקף גדולתו וקדושתו של הרב הגאון המשבי"ר ז"ל. עיניך תחזינה מה שהעיד בגדלו הרה"ק כמהר"ר חיים בן עטר ז"ל באוה"ח ס' דבריס. א' ט"ז. וז"ל. ושמעתי מפי חכם גדול חסיד וגדול בישראל חביב עלי כרוחי ה"ה הרב ר' משה בירדוגו ולה"ה שהיה מדקדק בשעת הדין שיהיו עיניו למטה ולא היה נושא עיניו כל עיקר ושהיה

הקדמת המו"ל

ושהיה מרגיש שאם היה נושא עיניו באיזה ההכרח לצד אחד מבעלי הדין היה מתבלבל שכנגדו, והוא אומרו שמוע בין אחיכם וכו', עכ"ל:

ומעתה אציג סדר משפחתו של הרב המשבי"ר, וממנה יראה הקורא ישר כי מלבד שהנהו מגדולי משפחתינו הוא גם שאר בשר לי העבד, עד שמפני זה חם לבי בקרבי ונתעוררתי להוציא את ספרו זה לאורה. הרב המשבי"ר, אביו רבי אברהם (הוא ג"כ היה גדול בתורה, כי בחידושי הרב הגאון המשבי"ר מזכיר בשם אביו כמה פעמים) ברכ"ה כמה"ר יצחק ז"ל ברכ"ה החה"ש והכולל כמה"ר משה בירדוגו הקדמון, ולהר" יצחק בירדוגו ז"ל הנ"ל זקינו של הרב המשבי"ר, היו לו שני בנים, ר' אברהם הנ"ל אביו של המשבי"ר, ועוד בן אחר רבי יוסף בירדוגו ובניו של רבי יוסף בירדוגו הנ"ל היו הרבנים הגאונים, רבי מרדכי בירדוגו זלה"ה והרב רבי יאודה בירדוגו זלה"ה, רבי מרדכי בירדוגו ז"ל הוא הידוע בין רבני המערב בשם הרב המרבי"ץ שחיבר ס' מר דרור על התורה שעדיין לא נדפס והוא כ"י אצלי ובנו הוא הרב הגאון המפורסם רבי רפאל בירדוגו זלה"ה בעל שו"ת משפטים ישרים וס' מי מנוחות, ושאר ספרים, ורבי יאודה בירדוגו ז"ל אחי רבי מרדכי בירדוגו זלה"ה הנ"ל הוא ניהו מר זקינו ז"ל והוא היה רב וגדולי, ובש' תצ"א ביום ה' חשון כאשר מת הגאון המשבי"ר וימלא את מקומו תלמידו הרה"ג רבי יעקב טולידאנו (שמזכירו גם בס' ראש משבי"ר בכ"מ ע"ש) אז נמנה בין הב"ד רבי יאודה בירדוגו זקינו הנ"ל, והוא חיבר ספרים הרבה, ס' מים עמוקים וס' מחנה יאודה עה"ת, והיה חבירו מנוער של הגאון הר"ח בן עטר זלה"ה, ויש לו תשובות אחדות בס' משפט וצדקה בייעקב הנ"ל ע"ש ס' קי"ג, קמ"ד, קס"ב, וקפ"ג :

אלה יעמדו על הברכה

ברכות לראש מע' הרבנית הגברת הצדקת החכמה הנדיבה
סי' מרת פרחיה לבית ששון תמ"א ובנה החה"ש
היקר ונכבד כמו"ה דוד ששון הי"ו אשר הם עזרו אותי
בהדפסת הס', והם יעזרו אותי ג"כ בזה זכות הרה"ג המחבר
זצ"ל תגן בעדם באריכות ימים ושנים אמן:

ובכלל הברכה יתברכו הגבירים הנדיבים כה"ר סי' יצחק
מ' לעסרי יצ"ו, ובנו אליאן יצ"ו מעיית ברזיל
אשר הם עזרוני בחלק א' והם יעזרוני בחלק ב' יע"א. יה"ר
זכות הרה"ג המחבר זצ"ל תגן בעדם ויאריכו ימיהם בטוב
ובנעי' ויגזור עליהם גזירות טובות אמן. וברכות לר"מ ידין
הגביר סי' משה לוי יצ"ו וסי' יצחק לוי יצ"ו מעיית
ברזיל יע"א זכות הרב המחבר זצ"ל תגן בעדם אמן:

וברכות לראש צדיק יתברך מפי עליון מע' הגביר המרום
הנדיב כה"ר דריס מאן נ"י וכה"ר לוויס פישמאן
נ"י וכה"ר מאיר לוויין נ"י וכה"ר יעקב בראך שליט"א
וכה"ר שמואל פרידמאן שליט"א וכה"ר צבי בראך שליט"א
שהם באמריקא שהם עזרוני בהדפסת ס' הא' והם יעזרוני
בהדפסת ס' אחרים זכות הרב המחבר ז"ל תגן בעדם אמן:

וברכות לידין ואו"ע מע' הגביר החה"ש בעל אכסניא ש"ת
הנדיב הצדיק כה"ר סי' יעקב שמעוני יצ"ו ובניו הי"ו יה"ר
זכות הרב המחבר ז"ל תגן בעדו ובעד בניו באריכות ימים
ושנים אמן, בעיית צ'אר לביצ'א. וברכות לידין מע' ד' הגביר
סי' יצחק שמעוני יצ"ו יה"ר זכות הרב המחבר זצ"ל תגן
בעדו להסקידו בבנים זכרים ש"ק אמן, בעיית צ'אר לביצ'א יע"א:

וברכות

אלה יעמדו על הנרכה

זברכות לידיין ואויע מע' הגביר הנדיב ורחמן בעל אכסניא
ש"ת ס"י דון כה"ר יצחק אלמאליח יצ"ו ואשתו
ס"י סימי ת"מ ובתו אסתר מב"ת יה"ר זכות הרב המחבר
זצ"ל תגן בעדם בבנים זכרים ובאריכות ימים ושנים אמן
בעי"ת צא"ר לביצ"א יע"א. וברכות לידיין ואויע מע' הגביר
המרומם בעל אכסניא ש"ת ס"י דון כה"ר נסים אוחיון
יצ"ו יה"ר זכות הרב המחבר זצ"ל תגן בעדו להפקידו בבזש"ק
אמן בעי"ת מוגדור יע"א. וברכות לראש צדיק ס"י דון כה"ר
ראובן חלימי יצ"ו, וברכות לידיין החה"ש בעל אכסניא
ש"ת הגביר ס"י שמעון בכוש יצ"ו בעי"ת קוצמנטינא יע"א
אשר הם עזרוני בהדפסה והם יעזרוני בהדפסה זאת בשביל
להדפיס ספרים אחרים יה"ר זכות הרב המחבר זצ"ל תגן
בעדם אמן:

יקר סהדותא

שבא לידינו כו"ח מידי הרה"ג מעו"מ כקש"ת משה
פארדו זצ"ל אשר היה אב"ד בעי"ת נא אמן
יע"א, אשר כתבה לראיה ביד מר בריה
דרבינא הרב הכולל, בנשיק כמה"ר מרדכי בירדוגו
ז"ל הוא א' מבניו של הרב המחבר זלה"ה, מידי
עוברו בנא אמן לעלות לדור בא"י, וז"ן תב"ת:
הנה אנכי הבא על החתום, הן בעודני בעוב"י
מקנאסא יע"א בשנת שס ליצירה עיני ראו
מגלת עור קלף מעובד ישן והיא מגלת
יוחסין למשפחת בירדוגו המהוללה לקדושים אשר
בארץ זלה"ה איש בשמו על
בית אבותיו ר' פלוני בר"פ וכו' וכן עזה"ד היו מבוארים
למשפחותם לבית אבותם, ועלה היחוס למעלה עד
הגאון הידוע והמפורסם ר' בוסתאני גאון שהיה
מזרע דוד המלך ע"ה ממשפ'
זרובבל בן שאילתיאל ולמטה דור
דור עד הרה"ג נר המערבי
גאון יעקב בירדוגו זצוק"ל ר"מ ור"מ בעוב"י
מקנאסא יע"א וחתומים הראשונים
כמלאכים היו רבני קאסטילייא זיע"א
ובי דינא בתר בי דינא לדור דור מקיימי חתימות
הראשונים ומוסיפין לבאר לאנשי דורם אשר נולדו
אח"כ בזמניהם ומכלל רבני קאסטילייא האחרונים היה
חתום תשיעי הרב משה אלשקר זלה"ה אשר היה
רב במצרים בזמן מהרי"י בירב זצ"ל
ע"כ נהירנא כד הוינא שד"ר מעיה"ק טבריא טובב"א
וש"ר.

ע"ה משה פארדו ס"ט

מקום חותמו

כנף רננים

פרשת בראשית

על פני תהום על פני המים שעל הארץ עכ"ל. לאפוקי
דלאו פני תהום ממש דהיינו המים שתחת הארץ
דאיכ מאי ויאמר אלקים יהי אור וכי האור נברא תחת הארץ
והא אין שם אלא חושך וק"ל:

יום אחד לפי סדר הפרשה הול"ל יום ראשון כמו שכתב
שני שלישי וכו' עכ"ל. ק"ק דהא מצינו בארבע נהרות
כתיב שם האחד פישון וכתב אחריו הנהר השני וכן השלישי,
וי"ל דשם לא שייך לומר ראשון דדוקא בדברים שהם זה
אחר זה שייך לומר ראשון ושני ושלישי ולכן כאן שהיו ימי
בראשית זה אחר זה הוקשה לרז"ל דהול"ל יום ראשון אבל
בנהרות דכתיב ומשם יפרד והיה לדי' ראשים שכולם יצאו
כא' אין שם ראשון ולכן לא שייך לכתוב אלא שם האחד
ר"ל א' מהד' פישון ושני לו גיחון ושלישי לו חדקל וכו' ואע"ג
דכולם יצאו כא' כדאמרן כיון דאמרן שם האחד פישון ועשה
בו תחילת חשבון של הארבע שייך לו' שני שלישי דהיינו
לה"ש הנז' דוי"ק משבי"ר:

בתוך המים באמצע המים עכ"ל בס' ש"ח כתב דלאו
ממלת בתוך מפי' לה דהא כתיב ובני יש' הלכו
ביבשה בתוך הים ולא היה באמצע ממש אלא מפי' לה
מדכתיב והיה מבדיל וכו' דכיון דאמר בתוך המים ממילא הוא
מבדיל ביניהם אלא ודאי לאשמועינן שיהא בן מים עליונים
לרקי' כשיעור שיש בינו למים תחתונים עכ"ל אבל דוחק
דאיכ

דאיכ לא הוליל לפרש זה על מלת בתוך אלא על מלת ויהי מבדיל, ונלע"ד דממלת בתוך מסיק לה דהא לא שייך בתוך אלא בדבר שהוא מעורב בתוך חבירו ומקיפו מכל צד כמו וביי הלכו ביבשה בתוך הים שאויר הים מקיפם מכל צד אבל כאן שהמים התחתונים הם רחוקים מהשמים ושטוחים בארץ לא שייך לו' בתוך אלא יהי רקיע בין המים אלא ודאי דהאי בתוך הוא באמצע ומ"ש הכתוב ויהי מבדיל וכו' הוא כמו והיו לאותות ולמועדים דר"ל שהמאורות לצורך אותות ומועדים ה"נ קאמר כי מאמר יהי רקיע לא היה לצורך הרקיע אלא לצורך המים שיהא מבדיל, וכן נר' מרז"ל שאמרו מלאכת המים התחילה בשני ונגמר בג' ודו"ק. אינ כתוב יתירא דהול"ל יהי רקיע מבדיל וכו' וק"ל ;

והיו למאורות עוד זאת שמשו שיאירו לעולם עכ"ל הוק"ל כי מה טעם לומר שהמאורות יהיו למאורות

והרי מאורות הן אלא ה"ק שצורך בריאת המאורות מלבד שד"ן לאותות וכו' עוד משמשים למאורות פ' לצורך האור כמו נרות להאיר בעולם ;

לא טוב היות האדם שלא יעשוהו אלוך וכו' ואין לו' לא טוב לאדם עצמו שיהיה בלא אשה דאיכ לא טוב לאדם היות לבדו מבע"ל ;

והייתם כאלוץ יוצרי עולמות עכ"ל, דאין לו' דפי' שהכל דבור אחד כאלקים יודעי טוב ורע דאיכ להברי הנחש אין בו באילן אלא ב' סגולות לפקוח עינים ולדעת ט"ו והיכי מסיים ורצא האשה כי טוב וכו' שהם ג' סגולות כדפירשיי ע"ש וק"ל ;

פרשת נח

את האלקים התהלך נח ובאברהם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו עכ"ל, אינו ר"ל למה שינה דאין זה קושיא

דאינו

כנף רננים

ג

דאינו מוכרח לכתוב הכתוב בשהו אלא דפריך דאת האלקים
הוא מעלה יותר מאו' לפניו ואיכ נראה שנח גדול וקיל :

ותרם, משוקעת היתה במים. קשיא ליה דאינו ר"ל שהיתה
למעלה מן המים דאיכ ותרם מעל המים מיבעי ליה.
ועוד דאין זו סברא אלא ודאי משוקעת היתה במים ועי'
בהראים וק"ל :

ובאת אל התיבה אתה ובניך וכו' האנשים לבד והנשים
לבד מכאן שנאסרו בתשמיש המטה :

ובפ' ויבא נח ובניו ואשתו וכו' מפרש האנשים והנשים
לבד לפי שנאסרו ברשמיש המטה מפני
שהעולם שרוי בצער, יש להקשות למה לא מפרש רש"י דטעם
מפני וכו' מפני שהעולם שרוי בצער לעיל בפ' ובאת אל
הרתיבה וכו', ושמעתי מפי הגאון הגדול מוהר"ר יהודה ליב
ר"מ דק"ק לב"ב לתרץ זאת בטוב טעם ודעתו, רק
קודם לזה אמר טעם הגון שהקב"ה הביא המבול בעצם היום,
דאירנא בגמרא וגב' במדרש וידעי לשבעת ימים ימי
המבול וכו' מלמד שתלה להם ז' ימי אבילות של מתושלח
הצדיק, ואנן קי"ל באבלות מקצת היום ככלו ולכן ביום
השביעי שכלה האבילות של מתושלח לאחר מקצת היום הביא
הקב"ה את המבול ואנן קי"ל במס' מ"ק אע"ג דהלכה
כדברי המיקל באבל אעפ"כ כל שמתאבלים עליו מתאבלים
עמו, ובזה יובן דלעי' בפ' ובאת אל התיבה וכו' לא מפ'
רש"י הטעם מפני שהעולם שרוי בצער דהיא מקום לבע"ד
לחלוק ולומר מנלן דנאסר תשמיש דהמטה מפני שהעולם וכו',
שלא דהקב"ה צוה לנח שיכנס לתיבה ביום ג' או ד' אחר
מיתת מתושלח, ואז עדיין היה חל אבילות של מתושלח על נח
משום שהיה בן בנו של מתושלח ומשום זה נאסר לו תשמיש
משום אבילות, ולכן מפרש רש"י הטעם שהעולם שרוי וכו'.
בפ' ויבא נח וכו' דאז היה אחר אבילות של מתושלח כדאיתא

ברש"י

על הדבר החסר מן הכתוב ודבר לשון זכר ולא קאי ויהי על השמש וכן ויהי הם הול"ל ויהיו הם מריקים בלשון רבים מאי ויהי לשון יחיד אלא ודאי קאי על הדבר החסר וכן בכל הני דמייתי רש"י הול"ל ויהיו. וק"ל. עי' מ"ש בתיו"ט במס' נזיר פ"ב מ"ב בד"ה הזה וכו' מ"ש משם הראב"ע ועי' ברכות פ"ב מ"ה בד"ה בלילה וכו' יבין ודו"ק: וברכתי אותה וכו' ב"ר וברכתי אותה אותה ליתן לך בן וברכתיה זו ברכת החלב. וק' כיון שפרשו וברכתי אותה הוא על הבן אי"כ איך חזר לו' וגם נתתי לך ממנה בן איך יובן במז"ל שהיו אומרים מאבימלך נתעברה שרה וצר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם. ז"ש וברכתי אותה ליתן. לה בן וגם ברכה אחרת שיהא קלסתר פניו דומה לך שאסיר ממך עקשות פה שיאמרו כל העולם אברהם הוליד את יצחק ז"ש וגם נתתי ממנה לך בן לך דיקא. ובזה יובן ג"כ ואמרו וברכתיה בחלב שהיו מרננים גם על שרה ואמרו אסופי הביאו מן השוק ולכן הניקה בנים שרה כמו"ל כל אחת הביאה בנה עמה למשתה וכו' אי"כ כנגד התלאה של אבימלך שאמרו ממנו נתעברה שרה הרי נתתי ממנה לך בן לך דיקא על ידי קלסתר פנים. כנגד לעז של שרה וברכתיה בחלב וק"ל:

פרשת חיי שרה

כתב רש"י מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשים. הקשה הרא"ם ז"ל שכתב הרמב"ם ז"ל בת ג' שנים ויום א' גדול הבא עליה חייב מיתה או כרת או מלקות וסתם גדול הוא בן י"ג שנה ויום א' כמ"ש בהלכות אישות. וכתב רש"י ז"ל בפ' וערל זכר אשר לא ימול ונכרתה משיגייע לכלל עונשים דהיינו בן י"ג שנה וכו' אי"כ מבן י"ג ויום א' הוא בן עונשים להתחייב כרת שהוא בידי שמים ואיך כתב

כנף רננים

כתב רשיי הכא בת כ' אינה בת' עונשים ותירץ דחיוב הקטן הוא להתחייב מלקות אם היה בעדים והתראה דכל בעלי כריתות לוקין אם היה בהתראה ונפטרין מידי כריתתן עכ"ל ואני תמה שהרי הרמב"ם כתב כרת ומלקות ולא חילק בין גדול מי"ג שנים או מכ' ומעלה, ועוד בערל זכר מאי איכא למימר דלית ביה מלקות שהיא מצות עשה כדתנן במס' כריתות, הפסח והמילה במצות עשה ועל עשה אין בו מלקות כדאיתא במס' מכות אי"כ משמע דבן י"ג שנים מתחייב כרת בידי שמים, ונ"ל דודאי בן י"ג שנים אם עבר עבירה שחייבין עליה כרת אם הוא נתפס ליענש בעונש הכרת אלא שכל עוד שלא הגיע לעשרים ודאי לא יענש ליכרת אבל מבן כ' שנה אם לא עשה תשובה הוא מעותד בכל עת לעונש כרת נמצא שבן י"ג שנה ויום א' חייב כרת אלא שאינו בן עונשים עד היותו מבן כ' ומעלה דו"ק. ועדיין צריך להתיישב בדבר ע"י מהלוקת הרמב"ם והראב"ד בהלכות מילה בענין הכרת ע"ש:

ויהיו חיי שרה וכו' כתב שנה בכל כלל וכלל עוד חזר לו' שני חיי שרה יובן במז"ל שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום אל יום ז"ש ק' שנה וכ' שנה וז' שנים לו' כולם שוים ושלימים מיום ליום אבל אם היה או' קכ"ז שנה הייתי או' שמונה מקצת שנה כפולה אבל השתא שאמר שנה בכל כלל וכלל לו' שהיו שוים ושלימים ואמר עוד שני חיי שרה ע"פ חז"ל כי אורך ימים ושנות חיים וכי יש שנים שאינם של חיים אלא אלו שנים של אדם שמתהפכים מטובה לרעה ושנים של חיים הם שני טובה וכן ג"כ הרשע נקרא מת וצדיק נקרא חי לז"א שני חיי שרה לו' שכל שניה וימיה נקראים שני חיים שהיתה שלימה בצדקות ובטובה:

אן יאמר קרוב לזה ע"פ חז"ל שכתבתי שהרשע נקרא מת וחיייו אינם חיים ועוד כי ימיו של אדם בקטנותם אינם שלימים שעדיין אין האדם שלם בדעתו לבור לו דרך ישראל ואין

ואין עולים מן המנין לז"א כי בשרה אף ימי קטנותה עולים מן המנין וראוי להחשיבן וכדאי הן למנותן לעצמן מקטנותה קנתה דעת גדולים וכמו שאמרו ברבקה שהיתה בת שלש שנים והיתה צדקת וגדולת הדעת ז"ש מאה שנה וכו' שנה ושבע שנים כי אם הכי והז' שנים הראשונים כדאי למנות לבדן ונותן טעם לזה מפני כי כל שנורזיה הם שני חיים שהם של צדקות זהו שני חיי שרה ;

אן יאמר דרך הלצה כי שרה אחר זקנתה חזרה להיות נערה כמ"ש אחרי בלותי היתה לי עדנה ז"ש ויהיו חיי שרה ק' שנה ואח"כ חזרה להיות בן כ' שנה וז' שנים וק"ל.

ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון. ק' תרתי למה. ויתכן שרמז לנו שמתה בנושקה וחזרה נשמתה למקום שממנו חוצבה שהיא השכינה הנקראת אדני והיא נקראת שער ג"ע שלמעלה זה השער לה' ולכן אדני במלואו עולה תרע"א וכן חברון הוא שער ג"ע שלמטה דרך מערת המכפלה ז"ש ותמת שרה בקרית ארבע היא השכינה בת ד' אותיות ועל דרך שאז"ל במרע"ה משה מת ומוטל בכנפי השכינה וכן שרה מתה ומוטלת בכנפי השכינה והיא שער ג"ע כנגד חברון שבארץ ולכן נקראת חברון מלשון חבר ;

ויקם אברהם וכו' בלי קושיות יובן במז"ל אסור לומר לפני המת אלא דבריו של מת וזה יתכן רמז יתור לאמר, הכוונה שמה שהותר לדבר לאברהם אינו אלא לאמר גר ותושב וכו' אבל אמירה אחרת שאינה ענין המת אסור, או יאמר בד"א ולרזרץ כיון שאברהם לא היתה מגמתו אלא על מערת המכפלה לא היה לו לדבר אלא אל עפרון, אלא הכונה שאברהם עשה בחכמה כיון ששאל מהם אז יתרצו לדבר הן עצמן בעדו לעפרון כדי שימליצו מבקשתם כדרך המלכים ז"ש וידבר אל בני חת לאמר והטעם לאמר כדי שהן עצמן ידברו עליו ויהיו מליצי יושר לעפרון.

כנף רננים

ט

גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם. פִּי מִצַּד עֲצַמִּי אֲנִי תוֹשֵׁב אֲלֵךְ אֲלֵךְ מִצַּד עִמָּכֶם אֲנִי מְחַשֵּׁב עֲצַמִּי גַר וְזוֹהוּ אֲנֹכִי עִמָּכֶם כִּי אֲנֹכִי מִצַּד עֲצַמִּי תוֹשֵׁב וְעִמָּכֶם גַּר וְלֹכֵן אֲנִי חוֹשֵׁשׁ כִּי בְמוֹתֵי לֹא אֲמָצֵא מְקוֹם לְקַבְּרָה וְלֹכֵן רֹצֵה אֲנִי לְקַנּוֹת מֵעַתָּה מְקוֹם לְבַיִת הַקְּבֵרוֹת וְאֶקְבֹּר אֶת מִתִּי מִלְּפָנַי. פִּי סוֹדִי שֶׁהַחֲזִיטִי בְּמִקְוֵה וְאֵין שׁוֹם אָדָם יִכּוֹל לְעַרְעֵר לוֹ אֲבִרָהּ הִיא שֶׁר וְגִדּוֹל וְלִקַּח מְקוֹמוֹ בְּחֻזְקָה כִּי כִּיּוֹן שֶׁאֵהִיָּה מוֹחֶזֶק הַמוֹצִיא מֵעֵיָה וְלֹכֵן אֶף שֶׁהִיָּתָה שֶׁרָה מוֹטֵלֶת לְפָנָיו לֹא רֹצֵה לְקַבְּרָה בְּאִיזָה מְקוֹם מִיָּד וְאֲחִיכָּ יִקְנֶה מְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר כִּי רֹצֵה לְהַחֲזִיק בְּמִקְוֵה וּבִכֵּן עָנּוּ אוֹתוֹ בְּנֵי חַת כִּי אֵין חֲשַׁשׁ מִזֶּה חָזוּ שִׁיאֲמַר שׁוֹם אָדָם שֶׁהוּא גּוֹלֵן כִּי אֵין אֶתָּה כִּשְׂאֵר נְשִׂאִים כִּי נְשִׂיא אֲלֵקִים אֶתָּה שֶׁאֵתָּה מִתְנַהֵג עִיפֵי הַדִּין וְהָאֲמַת וּמֵאֵת ה' הִיָּתָה לְךָ זֹאת :

וַיַּעֲזֹבוּ בְּנֵי חַת וְכוּ' יוֹבֵן בְּדִין הַמְּקַבֵּל מִתְנָה מֵאִשָּׁה וְאֲמַר הֲרִי אֶת מְקוֹדֶשְׁתִּי לִי בְּאוֹתָהּ קִבְּלָהּ הַמִּתְנָה מְקוֹדֶשֶׁת שֶׁקִּבְּלָתָהּ מִתְנָה תַּחֲשֵׁב אִם הוּא אָדָם חָשׁוּב. לִזְיָא וַיַּעֲזֹבוּ בְּנֵי חַת אֲבִרָהּ לֵאמֹר לוֹ פִּי שֶׁאֲדַרְבֶּה הֵם הַשְּׂוֹאֵלִים וּמִבְּקָשִׁים מִמֶּנּוּ שִׁיקְבֵּל מֵהֶם כְּאֵלֹהִים הוּא הַנּוֹתֵן. וְהֵם בָּאוּ לְדַבֵּר אֵלָיו. וְלֹא הוּא בָּא לְדַבֵּר אֵלֵיהֶם וְזוֹהוּ לֵאמֹר לוֹ וְלֹכֵן אֲמַרו שֶׁמַּעֲנֵנוּ אֲדָנִי וְקִבֵּל אֶת דְּבָרֵינוּ כְּתֵרְגוֹמוֹ קִבֵּל מִיָּנְנָה שֶׁאֲנִי שׁוֹאֵלִים מִמֶּךָ מִחַמַּת שֶׁאֵתָּה אָדָם חָשׁוּב וְנְשִׂיא אֵלֵהִים אֲנִי מִבְּקָשִׁים מִמֶּךָ שֶׁתְּקַבֵּל מִתְנָה מִמֶּנּוּ בְּמִבְחָר קִבְּרֵינוּ וְכוּ' וְשִׂמָּה תֵּאֲמַר אִם אֲנִי מוֹחֲלִים עַל כְּבוֹדֵינוּ מִמֶּנּוּ יִקְוֶה בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה וַיַּעֲרֵרוּ עַל כְּבוֹדָן כְּמוֹ שֶׁהוּא הַדִּין לִזְוֵה חֲזָרוּ לֹאֲמַר אִישׁ מִמֶּנּוּ וְכוּ' דִּהְיִינוּ שָׂאֵר עִם הָאָרֶץ וּבִנְיָה יְדוֹקֵדֵק אֲמַרו וַיִּקָּם אֲבִרָהּ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם הָאָרֶץ עַל שֶׁתִּיקַתְּם שֶׁהִיא כְּהוֹדָאָה וְכֵן הַשְׁתַּחֲוֶה לְבְנֵי חַת וְהַתְּחִיל בְּעַם הָאָרֶץ כִּי הֵם הַרְבִּים וְעֵדִיף כְּבוֹדָן:

וְאַחֲרַיִךְ כִּבֵּר אֲבִרָהּ אֶת שֶׁרָה אֲשֶׁתּוֹ וְכוּ' וַיִּקָּם הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאֲבִרָהּ לְאַחֲזוֹת קִבֵּר מֵאֵת בְּנֵי חַת

חת יש לדקדק שהרי כבר כתב ויקם שדה עפרון וכו' לאברהם ולמה חזר לו ויקם השדה וכו' ע"ק אומרו לאחוזת קבר הוא יתיר דפשיטא הוא עוד אומרו מאת בני חת והלא לא קנו מאת בני חת אלא מעפרון, ונראה שיובן במז"ל במס' בתרא דרך הקבר אין לו שיעור ופי' רשבי"ם המוכר דרך הקבר לחבירו ללכת דרך שדהו מסתמא אין לו שיעור אלא כל מלוי המת יעברו שם עכ"ל. בזה יובן גם נבאר כמה כתובים הבאים בזה הענין ולמה הוצרך אברהם לבקש מאת בני חת ולהשתחוות להם כיון שאינו מבקש מהם דבר רק מעפרון, אך הענין כי שדה עפרון היו סביבותיה שדות אחרות של בני חת וצריך לעבור דרך שדותם לקבור מתו והנה אע"פ שעפרון כבר מוזק לעבור דרך ארצם לשדהו מ"מ הוא דרך מועט שיעור ד' אמות אבל עכשיו שרוצה אברהם לעשות דרך הקבר אין לו שיעור וילכו מלוי המת דרך השדה ויפסידו התבואה ו"ש אברהם לבני חת בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר והנה בתוכם יתירא אך לדרכנו א"ש ירצה כי אני מבקש מכם שיתן לי שדהו אע"פ שהיא בתוכם ודרך הקבר אין לו שיעור ואני רוצה אותה לאחוזת קבר עכ"ז אל תעכבו. ובה מובן ג"כ אומרו לעיני בני עמי נתתיה לך לו' שהרי כאן נמצאו וכאן היו ומתרצים כולם ע"ז, וא"כ קבור מתיך בזה מובן ויקם השדה וכו' דהנה אע"פ שבדבור נחרצו חשש שעדיין יעכבו ולא יניחוהו לעבור דרך שדותיהם אבל כשכבר אברהם את שרה אשתו והחזיק בדרך אז ויקם השדה לאחוזת קבר מאת בני חת כי בתחילה אמר ויקם שדה עפרון היינו לומר שזכה בה בנתינת הכסף מאת עפרון אבל עדיין לא זכה בה לעשותה אחוזת קבר כי בני חת יעכבוהו שיש להם נזק בזה אבל כשקבר את שרה אז ויקם השדה לאחוזת קבר מאת בני חת שכבר זכה להיות לו דרך הקבר בארצם. ובה נבין הכתובים בפ' ויחי שצוה יעקב לבניו קברו אותי אל אבותי אל המערה וכו' שמה קברו את אברהם

כנף רננים

יא

וכו' מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת והלא מעפרון קנאה אך ירצה כי לא תחושו שבני חת יעכבו שלא תעבירוני דרך ארצם ואין לכם ראייה ושטר ע"ז דעו כי שמה קברו את אברהם וכו' וכבר הוחזק הדרך לאחוזת קבר מאת בני חת ואינן יכולים לערער בדבר הגלוי דבתלתא הויה חזקה והכא הרי קברו את אברהם ואת יצחק ושמה קברתם את לאה וזו חזקה גמורה ודו"ק :

עוד ג"ל מקנה השדה וכו' במאי דתנן מי שאבדה לו דרך שדהו יקנה לו דרך במאה מנה, או יפרח באויר. והנה בבא יעקב למצרים וחי שם י"ז שנה חשש כי בני חת יחזיקו בדרך וכל אחד יאמר אין לכם דרך עלי וזיל הכא קא מדחי ליה לזה הודיעם יעקב וא"ל דעו איפה כי הדרך שיש לי לעבור אל המערה אינו קנוי מאדם יחידי שיוכל לסעון ולומר אין לך דרך עלי אלא מקנה השדה וכו' מאת בני חת שמכולם קנה אברהם וכל הדרכים בחזקה נקנו וא"כ ממה נפשך יש לי דרך עליהם באיזה רוח שארצה וז"ש אברהם ג"כ יתננה לי בתוככם דייקא, לומר שלא תתנו לי דרך מיוחד פן באורך הימים תאבד הדרך אלא בתוככם לאיזה רוח שארצה אלך ודוק:

פסוק ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת וכו', אמרו בפרק ר"א בת מלכים שלא יצתה מפתח ביתה מעולם יצתה לשאב מים באותו היום, זהו בעצם תמיהת הכתוב לומר ראה זה חדש את מעשה ה' כי נורא הוא כי הנה רבקה יוצאת אשר נולדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם, כלומר מזרע המלכים ועכ"ז וכדה על שכמה, ולהיות עיקר הנסיון בה הוא בהיותו קרוב אל העין לזה רץ אליה העבד להשיב אותה יותר, יותר קרובה אל העין כי אז הוא עיטר הנסיון שעם היותו קרוב לה תשיב לו לך רד אל העין ושתה וז"א וירץ העבד וכו' :

פסוק והאיש משתאה לה מחריש וכו', יובן כי מדרך העולם היה

היה ראוי שאליעזר כשראה אותה טורחת יאמר לה די וזהו מניעת דרך ארץ או לפחות יסיענה ע"ד שאז"ל עזוב תעזוב עמו אבל אם ישב לו ואמר לו עליך המצוה אם רצונך לפרוק פרוק פטור, אלא דרך חסידות הוא שאעפ"כ יפרוק לז"א כי אליעזר ישב לו ויהי כמחריש ומדבר דבר והוא כוונתו לדעת ההצליח ה' דרכו כי בעשותה דבר כזה אין זה אלא דרך פלא יורה כי מה' היתה זאת ולכן כשראה דברו קרוב להצליח ויקח האיש נזם זהב אך לא שם אותו על אפה רק הזמנה בעלמא וכשלקח הצמידים ראה אותם הם על ידה פי' כאלו נעשו למדת ושיעור ידיה ולכן בנזם לא אמר כלום כי אין חשש בהיותו קטן או גדול אך הצמידים אמר על ידה פי' מכוונים לידיה ואז שאלה בת מי את הגידה נא לי ואז נתן לה ולפי' לא שינה כלום אליעזר באומרו ואשאל אותה ואומר בת מי' דבתחי' שאל ואח"כ נתן אך יש לידע למה הרבה עליה שאלות בין הדבקים היה ראוי לשאול בת מי את ואחר שתשיב על שאלתו זאת, אז יחזור הגידה נא לי וכו' ואמנם יראה כי בא להורות גודל הבטחתו שבטח בזכותו של זקן ויודע כי ודאי מה' היתה לו ממשפחתו ולא שאלה בת מי את רק אגב גררה לומר הגידה נא לי אם יש מקום ללינה. ולכן לא אמר שאלה זאת לבדה אלא מצורפת עם הגידה נא לי אם יש מקום ללינה אך השאלה של בת מי את אין בה צורך כ"כ כי כבר הוא קרוב לודאי אצלו שהיא ממשפחת אברהם ודו"ק:

פרשת ויצא

פסוק וירא והנה באר בשדה וכו' יובן במוז"ל בהבל תשבי' העולם מתקיים ז"ש וירא כי בהגלות נגלות ליעקב אבינו כל חדורות וראה דור בני הגלות הזה וירא באר בשדה רמו לחורבן שנקרא בה' שדה וראה שהיו מחזיקין בתורה

בתורה הנקראת באר כמ"ש ונוזלים מתוך בארץ. והנה שם שלשה עדרי צאן רמו לתורה נביאים וכתובים אי מקרא משנה וגמרא כל אחד לפי כחו או נרמוז למז"ל בסנהדרין ג' שורות של ת"ח היו יושבים לפני הסנהדרין, והאבן גדולה הוא יצה"ר הנקרא אבן ע"פ הבאר שטמטם שכלנו נסתם מעייני החכמה זמרוב הצרות אין הלכה שאין בה מחלוקת, ונאספו שמה בבית המדרש כל העדרים ועי"כ וגללו את האבן ופוסקין הדין לאמיתו ואין יצה"ר יכול לשלוט בהם באותה שעה כמז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לב"ה, ובעודם שם מפוצצים וגוללים האבן הנו' בתו' ומיד בצאתם והשיבו את האבן למקומה ולזה יעקב היה מחזק לבם ומזרו אותם כי הן עוד היום הגלות גדול ושישקו את הצאן ללמדם תו' כדי שיוכלו לעמוד לפני המלכות, ואז"ל עתידה תו' שתשתכח מיש' לזה אומרים בני הגלות לא נוכל להשקות כי נשכחת התו' עד אשר יאספו כל העדרים לימות המשיח וגללו וכו', ואז כשיבואו יש' לידי מדה זו, עודנו מדבר עמם ורחל המבכה על בניה באה עם הצאן שהם יש' ואתנה צאני וכו', אשר לאביה זה הקב"ה ואז גם יצה"ר והשטן ישוב עם הצאן באהבה ז"ש ויאמר לבן הוא יצה"ר שהוא רמאי כי אני גרמתי לך להתקיים כנודע שאם אין יצה"ר העולם בטל, זהו אך עצמי ובשרי אתה שהעצם והבשר שלי הם ואני הייתי גרמא בהם והנפש לקונה:

פסוק טוב תתי אותה לך מתתי וכו' שבה עמדי, ק"ק לשון שבה עמדי שפת יתר, ועו"ק אומרו הלא ברחל עבדתי עמך וכו' לא הול"ל אלא למה רמתני ואין צ"ל הלא ברחל עבדתי, עו"ק תשובת לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה דאין זה תשובה דהא הלא תנאי היה בניהם? ומה לנו למנהגם ואפשר ע"ד דקיי"ל האומר לחבירו לזה לי מנה עד הפסח אינו יכול לו' פסח שארצה דמסתמא הוא פסח הבא ראשון, בזה נתחכם לבן ורצה לומר לו תעבוד ז' שנים ואתן לך את רחל, אבל לא בירר איזו ז' שנים, ולכן אמר בערמה לשון

זה שבה עמדי דהיינו תתעכב עמדי שבוה יהיה לו פתחון
 לומר הרי אמרתי לך תתעכב עמדי ואתנה לך בשעבוד ז'
 שנים שארצה אבל לא היה התנאי על אלו ז' שנים הראשונים
 ויעקב לא הבין ערמה שרצה לעשות לו ולוה כשנתן לו לאה
 חשש שיאמר לו טענה זו לז'א וכמו שהוא הדין דאינו יכול
 לו פסח שארצה וזה אומר והלא ברחל עבדתי דכיון דנדברנו
 שנינו על רחל והתחלתי לעבוד מסתמא ברחל עבדתי והשיבו
 לבן דאף שהדין כן המנהג מבטל ההלכה וכיון דהמנהג לתת
 הבכירה קודם מסתמא הראשונים היו בלאה, אך מה שדיברנו
 עדיין במקומו עומד, מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת
 ותעבוד עמי ז' שנים אחרות שהרי לא ביררנו אלו הז' שנים
 שתעבוד ברחל ומסתמא מפני המנהג, הראשונים הם אדעתא
 דלאה וק"ל.

פסוק ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ואח"כ ויעש משתה
 שלא כמנהג, אך איפשר שחשש פן יוליכנה ליעקב ביום
 לעיני כל יודע הדבר ליעקב ומפני שמנהג הוא שהסעודה
 נעשית ביום לא רצה להניח עד הלילה ויאסוף אותם. מה עשה
 אספם ביום מפני הכבוד והתחיל לטרוח בסעודה ומתמהמה
 עד הלילה כדי שתתמשך הסעודה עד הלילה וזהו שסמך
 הכתוב ויהי בערב ויקח את לאה בתו דע"י ערמה זו נמשך
 הדבר עד הערב כדי שיקח אותה בלילה ולא יודע הדבר
 ליעקב וק"ל:

פרשת וישלח

וישלח יעקב מלאכים לפניו וכו' והנמשכים, ויש לדקדק מאי
 לפניו ועוד אומר ארצה שעיר פשוט הוא דעשו בשעיר
 הורה יתיב ועוד אומר לאמר כדו תאמרן מאי לאמר
 ועוד לאדני עשו הול"ל מאי לעשו, ועוד מאי צורך להודיעו
 עם לבן גרתי ויהי לי שור וחמור ועוד אומר וגם הולך
 לקראתך

לקראתך מאי וגם ומאי הולך הוליל בא ועוד כפל ויצר ועוד
 אומרו והיה המחנה הנשאר לפליטה מנא ידע דמחנה השני
 לא תעבור עליו כוס והנה רוב דקדוקים אלו מתורצים בדברי
 רז"ל והביאם רש"י ז"ל ועוד י"ל לענ"ד באומרו לפניו ארצה
 שעיר וכו' במז"ל מלאכי א"י אין יכולים לצאת לחו"ל והנה
 לעיל כתוב ויפגעו בו מלאכי אלהים והם מלאכי א"י שאז
 היה בגבול הארץ ולכן נקרא שם המקום שהוא מחנים כי
 נשתתפו שם עמו ב' מחנות מלאכי חו"ל ומלאכי א"י ולכן
 בא הכתוב ליתן טעם על מה מיהר יעקב לשלוח לעשומלאכים
 והוא עדיין בדרך ומן הראוי להניח זה עד הגיעו למחוז חפצו
 לעיר אבותיו ולא לקדם פניו בדרך והוא עיף ויגע לז"א כי
 ראה יעקב שאז היו מלאכים לפניו שהם מלאכי חו"ל וצריך
 לשלחם ארצה שעיר שהיא חו"ל ומלאכי א"י אינן יכולין לצאת
 לשם ולכן בעוד שהיו מלאכים לפניו שלחם ארצה שעיר ואלו
 המתין עד הכנסו לארץ לא היו אז עמו רק מלאכי א"י ולא
 היה יכול לשלחם לחו"ל ויצו אותם לאמר כה תאמרון כוונת
 יעקב להכניע עצמו לפני עשו שידע עשו כי יעקב קורא
 אותו אדוני לזה צוה אותם שיאמרו הדברים בלשון מדבר בעדו
 שיהא ניכר שיעקב אמר כן והוא שיאמרו לו בלשון זה יעקב
 אמר לנו כה תאמרון לאדוני לעשו ז"ש לאמר כה תאמרון
 וכו' שאם היו מדברים בלשון נסתר יחשוב עשו שהשלוחים
 הם שמטעימים הדברים ולא שיעקב אמר שהוא אדוני ועוד
 צוה אותם יעקב שיאמרו בלשון זה לאדוני לעשו ולא יאמרו
 לאדוני עשו ורצה יעקב להיות נוכח דיבורו להקב"ה וכל
 דבריו היו סובלים שני פנים פשט הדברים הוא להכניע עצמו
 נגד עשו ולבו היה לשמים להתפלל ולהתנצל לפני ה' והוא
 ע"ד שאמר דניאל מארי חלמא לשנאך ואז"ל שלבו ה' להקב"ה
 ז"ש לאדוני שהוא הקב"ה ועוד לעשו תאמרו לו עם לבן גרתי
 הנה לעשו הדברים כפשוטן כדפרש"י בחומש ועוד התנצל
 לפני הקב"ה על החטא שהיה בידו שלא קיים כבוד אב ואם

וכן ארז"ל שהיה מתירא מן תעמוד לעשו זכות כבוד אב ואם
 זה כ"ב שנה שלא נמצא שם יעקב וגם זכות ישיבת הארץ
 זה כ"ב שנה שהיה יעקב בחר"ל בבית לבן לזה מתנצל ואמר
 עם לבן גרתי שהחליף משכורתי עשרת מונים ולכן ואחר
 עד עתה. ובכן מחלה פני עליון לעבור על חטאתו אם מזכיר
 זכות הצדיקים שעתידיים לצאת ממנו וזכותם תעמוד לו להנצל
 מעשו וכמו"ל שאל יעקב להקב"ה אם יבא רשע זה ויכני
 אם על בנים תורה שאתה עתיד ליתן כסיני מי יקבלה ז"ש
 נגד פני עליון רבש"ע א"ל תאשימני על ישיבתי זה כ"ב שנה
 בחו"ל ועוד שלא קיימתי כבוד אבי"א כי עם לבן גרתי כאמור
 ועוד זכור לי זכות הצדיקים שיצאו ממני ובשבילם אנצל זהו
 ויהי לי שור וחמור כמו שאז"ל שור זה משיח מלחמה. חמור
 זה משיח. צאן אלו ישראל. ועבד זה דוד. ושפחה זו אביגייל
 ולפי מה שפירשתי דאומרו לאדוני היה לבו לשמים אי"ש דרשה
 זה דלגבי הקב"ה שייך לזכור אלו הצדיקים אבל אם הוא
 כפשוטו לעשו היה אומר כן היכן ידע עשו מה שעתיד להיות
 ומה אם שאדרבה מגדל חטאתו. ואל יקשה עליך שהרי אז"ל
 שבשביל שיעקב אמר ח' פעמים לעשו אני עבדך קדמו ח'
 מלכים לאדום לפני מלוך מלך לבני יש' ולפי מה שפירשנו
 לא היה רומז אמירת אדוני וכן עבדך אלא נגד פני עליון
 די"ל דמ"מ למראית העין היה נראה פשוטן של דברים
 שלעשו אמר כן והיה לו ליעקב לבטוח באלקיו כי הרי עשו
 לא ביקש עליו אלא יעקב בקש כמו"ל מחזיק באזני כלב
 א"ל הקב"ה לדרכו היה מהלך ואת משלח לו כה אמר עבדך
 יעקב וק"ל. ובזה מובן אומרו וגם הולך לקראתך ירצה כי
 עשו לדרכו היה מהלך אלא דאגב אורחיה היה מתכוין אולי
 ימצא ליעקב בדרך אשר הוא הולך ז"ש וגם הולך וכו' סי'
 מלבד הליכתו לצורך עצמו גם הליכתו היא לקראתך אולי
 אתה עדיין בבית לבן או קרוב לו ואגב אורחיה יפגע בך
 אבל אלו לא מצאו בדרך הליכתו לא היה מבקש עוד עליו
 אלא

אלא כי יעקב היה מחזיק באוני כלב וזהו ג"כ וירא ויצר
 כי יעקב היה מתיירא מאד מן החטא שלא כבוד אביו זה כיב
 שנה, ומסיבת אותה יראה ויצר לו פן יפול ביד עשו, ובזה
 יובן ג"כ והיה המחנה הנשאר לפליטה כי חושש פן עון
 עכובו בחו"ל בשביל אשה שנייה יגרום לו להמסר אחת.
 מהן היא ובניה ביד עשו ולז"א והיה המחנה הנשאר לפליטה.

פרשת וישב

פסוק למען הציל אותו מידם, רה"ק מעידה על ראובן שלא
 אמר כן וכו' כתב הרא"ם לא שמעתי פי' זה דפשיטא
 שהוא מא' הכתוב ולא מא' ראובן יעו"ש. ונראה כי רש"י
 הוק"ל כי הכתוב אמר למעלה וישמע ראובן ויצילהו מידם
 ע"י שאמר להם לא נכנו נפש וא"כ הא דקא' הכר למען
 הציל אותו מלבד שד"הוא מיותר אלא דעוד קשה דהא כבר
 אמר ויצילהו דמשמע דכבר הצילו מידם ואח"כ הוא או' למען
 הציל אותו מידם לעתיד. שאין נוסף בספור אחד שתאמר
 ויצילהו מידם ויחזור ויאמר אליהם וכו' כדי שיצילנו והלא כבר
 אמר שהצילו והראוי שיאמר בהפך תחילה יאמר למען הציל
 ואח"כ יאמר שהועילו דבריו ויצילהו מידם כי כן מנהג ענין
 הספור לז"א דלא בא הכתוב להשמיענו דרך ספור מעשה
 שהיה אלא הא' וישמע ראובן ויצילהו הו"א סיפור המעשה.
 ואח"כ מעידה רה"ק בתורת עדות ואומרת אני מעידה כי
 מ"ש ראובן אל תשפכו דם וכו' הוא למען הציל אותו וכו'
 שמא תאמר דהשלכתו לבור הוא כדי למות והרי הוא כמת
 נמצא כי הפ' מראשו לסופו הוא עדות ולא סיפור מעשה ובזה
 ניחא תרי אמירות ויאמר לא נכנו נפש ויאמר אליהם ראובן
 אל תשפכו דם דמן הראוי היל"ל ויאמר לא נכנו נפש השליכו
 וכו'

וכו' אלא ודאי המאמר הא' הוא סיפור המעשה והאמירה הב' היא עדות רוה"ק וכן מצאתי בהר"י בעל העקידה ודו"ק:

פרשת ויגש

פסוק והנה עיניכם רואות פירש"י בכבודי וכו' אע"ג שהכתוב פי' למילתיה והנה עיניכם רואות וגו' כי פי המדבר י"ל דרש"י קי"ל מאי דקאמר אח"כ והגדתם לאבי את כל כבודי ואת כל אשר ראיתם דפ' זה הוא גז"ש של פ' והנה עיניכם רואות ולשון והנה מוכיח שהוא ראה לדברוי ואיך נכנס באחד דהיינו כי פי המדבר ויצא בשלש את כל כבודי ואת כל אשר ראיתם דלשון כל אינו נופל בפחות מב' ואיך יגידו יותר ממה שראו לז"א בכבודי ושאני מהול ועוד כי פי המדבר וע"ז קאי והגדתם לאבי את כל וכו':

פסוק ויאסור יוסף מרכבתו וכו' ויפול על צואריו ויבך על צואריו עוד וכו' אחרי ראותי פניך כי עודך חי וקשה אומרו וירא אליו מאי קמ"ל דמסתמא כשהלך אליו ראהו ועוד צואריו תרי זמני למ"ל הול"ל ויפול על צואריו ויבך ותו גם תיבת עוד אין לה שחר' ועו"ק אחרי ראותי פניך וחזר לו' כי עודך חי דודאי כיון שראהו עדיין חי הוא. אך יראה דיוסף נתכוון להודיע לאביו שעומד בצדקו ולא יחוש פן למד ממעשה מצרים וכמו שבאמת גם יעקב היה חושש לזה. ולזה בראותו כי הוא צדיק וישתחו ישראל על ראש המטה כמז"ל שהיתה מטתו שלימה שהרי יוסף עדיין בצדקו לזה כיון יוסף להראות פניו לאביו לומר ראה והביטה בתואר וצלם פני אם צלם אלקים על פני כי לא ימנע מיעקב בחיר האבות שידע בחכמת הפרצוף וזהו דקדוק וירא אליו ועוד עושה הוראה אחרת להודיעו כי צדיק הוא והוא שנפל על צואריו ובכה על שני מקדשות שעתידין ליחרב וז"ש צואריו תרי זימני להורות על ב' מקדשות ואמר עוד להורות כי הבכיה הוואת

הזאת היא על המקדש דומיא דאותה בכייה שנפל על צוארי בנימין וזהו עוד מלבד שבכה כבר על צוארי בנימין בכה גם על צוארי יעקב ולכן הוצרך לכתוב עוד להורות שהבכיות שוות דאם זאת הבכיה אינה על המקדש לא שייך לו עוד כיון שאינם שוות ולכן כתב גם בראשונה ויפול כי במקדש ראשון היתה נפילה בעלמא שהרי מיד אחר ע' שנה נבנה בית שני אבל בשני שהאריך חורבנו אמר ויבך, ובזה יובן אומרו אחרי ראותי את פניך כי עודך חי כי ידוע מז"ל ע"פ ובניהו בן גישי חי שהצדיק נקרא חי ז'ש אמורה הפעם אחר שראיתי והכרתי בצורת פניך כי עודך חי דהיינו צדיק הקרוי חי ודו"ק כנ"ל :

פרשת ויחי

פסוק וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו בירך אותם, ק"ק שהכתוב כפול, ומלבד הכפל ק' או' אשר כברכתו בירך אותם דהול"ל כברכתם לשון רבים או יאמר אשר כברכתו בירך אותו הכל לשון יחיד ועו"ק איש יתירא, ונ"ל כמז"ל שאמר יעקב לראובן אני איני מקרבך ולא מרחקך עד שיבוא אותו שכתוב בו ומשה עלה אל האלקים שנתעלה למדרגת אלקים והוא יש לו כח לקרבך, ובזה יובן מ"ש הכתוב וזאת הברכה אשר בירך משה איש האלקים וכו' למה תיאר כאן למרע"ה בתואר איש האלקים, אבל הכתוב בא להודיענו כי אע"פ שיעקב ל"א יכול לקרב לראובן וכאן אתה מוצא שמשה קרבו ובאיזה כח, לז"א איש האלקים שהוא בעלה דמטרוניתא ויכול לקרב הרחוקים, ומצינן שברכותיו של יעקב היו מעין ברכותיו של מרע"ה כי עיקר הברכות הם ביד משה ל"א ברכות יעקב היו כעין הודעה בעלמא את אשר יקרה אותם באחרית הימים, ובזה מדוקדק הכתוב או' וזאת אשר דבר להם אביהם

אביהם ויברך אותם דהול"ל וזאת אשר בירך אותם מאי אשר דבר להם, אמנם תמצא כי לקצת שבטים כראובן ושמעון לא בירכן ולא קירבן אלא קנטרן. לז"א נתן טעם כי זאת אשר אתה רואה שדבר להם למקצתן קינטורין דאין דבור גלא לשון קשה ולמקצתן ויברך אותם, הטעם הוא כי אין הברכות תלויים בידו אלא ביד שנקרא איש ומעין ברכתו של משה בירך אותם ז"ש דהיינו משה כברכתו בירך אותם יעקב ולכן לא היה כח בידו לקרבן עד שיבוא הוא כנ"ל ודו"ק:

פסוק אל נא תקברני במצרים בשבילך ירדתי למצרים בשבילך אמרתי אמותה הפעם, וק' מנ"ל לרז"ל לדרוש כן שאמ"ל יעקב ליוסף בשבילך ועוד אומרו בשבילך אמרתי אמותה הפעם וכי אם לא היה בשביל יוסף לא ימרת. ונ"ל דהק' להם היתור דגאל נא תקברני במצרים דלא הול"ל אלא ונשאתני וקברתני וממילא לא יקברוהו במצרים עוד מילת נא אין לה שחר ואם היא לשון בקשה הול"ל נא אל תקברני. לזה דרשו דאמ"ל מעתה שבשבילך ירדתי למצרים כיון שאתה הביאותני עד עכשיו, לכן נקט השלילה. דאל נא תקברני במצרים, ולא אמר סתם ונשאתני אמר עוד בשבילך אמרתי אמותה הפעם, יובן במז"ל הנקבר בא"י כאלו נקבר במקום מזבחי שמתכפרין עונותיו, וממילא כאלו לא מת לזה כשבא יעקב אבינו ע"ה למצרים אמר אמותה הפעם, י"ל שאמות בחו"ל שזאת תקרא מיתה בעצם עכ"ז אני מתרצה אחרי ראותי את פניך וק"ל:

ספר שמות

פרשת שמות

פסוק ותקח לו תיבת גומא ותחמרה וכו'. יש לראות למה בחרה של גומא. ויראה לי כמו רמז טוב בזה, כי ידוע מז"ל כשהושלך ליאור, אמרו מלאכי השרת זהו שעתיד לקבל את התו' ביום זה תמית, כי בששדה בסיון הושלך ליאור, וחד אמר אמרו מ"ה, מי שעתיד לקרוע את הים וכו', לכן כוונה יוכבד לעשותה של גומא לזכור לו זכות התורה כי אותיות גומא כולם יש בהם מזו לקבלת התורה, הגימול רומז לשלשה, שלשה שאז"ל בשבת בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי לעם תליתאי ביום תליתאי בירח תליתאי, המ"ם של גומא ירמוז למ' יום שהיה בהר, האל"ף רומז לקבלת התו' שפתחת באלף דכתיב אנכי ה' אלהיך וכן ג"כ ותחמרה בחמר ובזפת דומיא לארון הקודש שהיה מצופה מבית ומחוץ, וכן ותשם בסוף לרמוז לקריעת ים סוף לפני יש' ואותן הזכיות יעמדו לו, וטעם הארון שהיה מצופה זהב מבית ומחוץ, ג"ל טעם נכון ע"פ מז"ל התורה דינים מלפניה ודינים מלאחריה, דהיינו עשרת הדברות שהיא משפטים לפניו ויש משפטים אח"כ דאלה המשפטים, והטעם שיש דינים מלפניה ולאחריה ג"כ לומר שהתורה נקראת אם וכתיב אל תטוש תורת אמך ואחז"ל שהאב והאם לא יראו אהבתם לבנם אלא אדרבה ואוהבו שיחרו מוסרי, והאהבה תהיה טמונה בלב, וידוע כי הכסף הוא רחמים והזהב הוא דין לכן היה הארון בתוכו עץ שהוא עץ החיים רחמים ומצופה בדין מבית ומחוץ כי כך דרכה של תורה תייסר את האדם כמ"ש שהמע"ה, משא אשר יסרתו אמו ולא הראתה לו פנים שוחקות, ולכן התורה היא דינים מלפניה ולאחריה לרמוז אל האמור

האמור"ו זה כוונת הכתוב משפטי ה' אמת צדקו יחדיו. כי יש מצות שהתורה תכתוב שכרן ויש מצות שתכתוב עונשן ולז"א צדקו יחדיו פי' ע"י שניהם צדקו ונתקיימו כלם דאם לא כתב שכר ועונש לא יירא האדם ובטל המצות. וג"כ לא ידע שכר מצות עשה לטרוח אחריהם, וא"כ יחבטלו? אבל אימתי צדקו כשהם יחדיו וק"ל, או יאמר דכוונתה בתיבת גומא הוא להגין עליו מן היאורי, כי הנה שם אהי"ה עולה בריבוע מ"ד כמנין גמ"א, וזה השם יתכן שהוא המושל על הים, שלא יזוז מגבולו דמשי"ה אשר שמתי חול גבול על הים וחול בגמטריא מ"ד וק"ל:

פסוק ותאמר אחותו אל בת פרעה וכו' וקראתי לך אשה מינקת ותיניק לך את הילד. הוא שפת יתר ולא תאמר רק וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותו לא. כוונתה לומר כי האשה מינקת שאביא לך לא יהיה בנה עמה פן יחסר לחמו. ועוד משום בנה שתשתדל בו תמית הילד ברעב או בצמא כי צער הילדים גדול לזה אמרה ותיניק לך את הילד דווקא לבדו ודו"ק:

פסוק ותאמר לה בת פרעה, דהיליכי את הילד הזה ותקח האשה את הילד, ירצה כי בת פרעה נתנה אותו למצטריות כמז"ל ולא רצה לינק ותלתה הדבר או מצד הצינה שנתפרו שפתותיו בנהר כמנהג הילדים, או הוא שכח, כי מסתמא לא ידעה הטעם שאמרו ז"ל מפני שהיה עתיד לדבר עם השכינה, לזה כשבאת יוכבד אמו אמרה לה היליכי את הילד פי' עכשיו לא רצה לינק אלא הוליכי אותו לביתך עד שיתרפא ויינק, אבל היא לא עשתה כך להראות לה כי בשביל שהם מצטריות לא רצה לינק, לז"א ותקח האשה את הילד ותניקהו מיד, לא אמר ותלך האשה כמ"ש לה בת פרעה הילכי ובוזה היא לא אמרה קחי כמ"ש ותקח וק"ל (עי' ס' חומת אנך להגאון חיד"א זלה"ה שהביא פי' הרב הנז' ז"ל על הפסוק הנז').

פסוק וירא משה שראא שיש ביש' דלטורין וכו' אכן נודע הדבר נודע לי על מה נתחייבו מכל אומה ולשון וכו'. הוצרכו רז"ל להוציא הפ' ממשמעו מפני דודאי כשהרג המצרי היה לפני יש' שאז היה מכה העברי ואז ידעו ג"כ דתן ואבירם והיכי קאמר וירא ויאמר אכן נודע הדבר ומה נתחדש עתה והלא מקודם ג"כ היה נודע לישראל. ועוד הטעם ג"כ כתב רש"י וירא כי אין איש עתיד לצאת ממנו דאי כפשוטו הרי היו שם יש' כי אז היה מכה העברי ומסתמא במקום שעוברין היה זה. ואני שמעתי דקשה ליה דעל ההעדר לא שייך לו' וירא אלא הכי הול"ל ולא ראה איש אלא ודאי דה"ק כי אין איש עתיד וכו'.

פסוק ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטינר וכו' דאין לו' שברח ויבקשוהו ולא נמצא דאי"כ ויבקש את משה להורגו הול"ל וק"ל:

פסוק מזה בידך לכך נכתב תיבה א' פי' אל יקשה לך מי איכא ספיקא קמי שמיא דלכך נכתב תיבה א' שלא תטעה לו' שיש ספק וק"ל:

פסוק הלהרגני אתה או' מכאן אנו למדים שהרגו למצרי בשם המפורש עכ"ל. וק' לפ"ו מה שאל מרע"ה מהקב"ה ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם הלא ידע הוא שם המפורש כפירש"י. ונראה עפ"י מאי דאיתא בס' המקובלים בן אדם יכול להרוג נכרים באמירת ב' אותיות ראשונות של שם ידו"ד ויהודים עם אותיות אחרונות. ומשה היה כבוד פה ולא היה יכול לדבר אות וי"ו כי האותיות בומ"פ הוא מן השפתים ודבר שפתים היה לו למחסור. וזהו כוונת דתן ואבירם שאמרו הלהרגני אתה או' כאשר הרגת את המצרי דלכאורה היא שפת יתר מה שאמרו כאשר הרגת את המצרי. ועוד מה היו מתמיהים על דבר זה שמא באמת יהרוג אותם כמו שהרג המצרי אלא דזה היה כוונת דבריהם

דבריהם הלהרגני אתה או' כאשר הרגת את המצרי, דבשלמא המצרי יכולת להרוג באמירת ב' אותיות הא' אבל לנו א"א להרוג באמירת ב' אותיות האחרונות שא"א לך לו' אות וי"ו שאתה כבד פה ולזה כיון רש"י מכאן שהרגו בשם המפורש ובזה יובן ומתורץ קושיא הראשונה דודאי משה ידע שם זח אך אמר להקב"ה מה אומר אליהם כי א"א לו' אות וי"ו ועל זה השיב לו הקב"ה שיאמר אהיה אשר אהיה כי בשם זה לא כתיב וי"ו. משם האשכנזים וק"ל :

פסוק לכה ואשלחך - וא"ת מה תועיל" כתב כן משום דההוצאה אינה ברשות משה אלא ברשות פרעה וא"כ הכי הול"ל ואשלחך אל פרעה לשל"ח את ישראל מאי והוצא וק"ל :

פסוק וירף ממנו. אז הבינה שעל המילה בא להורגו. ק' טובא דסותר דבריו הא' שכתב דכשהיה בולעו עד המילה משם הבינה שעל המילה בא. והשתא ק"ל משום דוירף ממנו. ועוד קושיות עיין בהרא"ם וה"ר אלפ' ז"ל תירץ בזה. ולעד"נ שמתחילה שעל המילה בא אלא שהיתה סבורה שאפ"י תקיים המצוה יהרג שכבר נגזרה גזירה וז"ש חתן דמים אתה לי הורג אישי אתה לי כדפירש"י ואין לומר למה מלה אותו דמ"מ קיימה המצוה כשראתה גודל עונשה וכי מי שאכל שום וריחו גודף יחזור ויאכל שום וז"ש חתן דמים אתה לי בלשון החלטי שאתה היית הגורם להרוג את אישי אבל כשראתה שהרף ממנו אז הבינה שעל המילה בא פ"י בשביל לקיים מצות המילה בא להורגו שאם לא יקיימה יהרג אבל אם יקיימה יחיה וז"ש חתן דמים למולות בשביל המילה ולא כמו שאמרתי בתחילה חתן דמים אתה בהחלט כנ"ל ואפשר עוד דג' עיונים עיינה צפורה ושנים הראשונים לא צדקו ולא הבינה עד לבסוף והוא כי תחילה הבינה שבא להורות שיקיימו המילה לבד אבל כשראתה שאפ"י שהבינה

שהבינה ותקח צפורה צור ועוד ותכרות עלת בנה ועכו' לא סר ממנו אז אמרה שמא נגזרה גזירה ואין תקנה עוד לזה אמרה חתן דמים הורג אישי אתה לי וכשהרף ממנו אז הבינה שעל המילה בא להורגו פי' לאפוקי עיון האי' שסברה שבא להורות בלבד שיקיימו המצוה אבל עכשיו הבינה שבא להורגו ולאפוקי ג'כ העיון הב' שחשבה שטעם ההריגה הוא על שנתרשל דכיון שהוא מטעם התרשלות מאי דהוה הוה ואין עוד תקנה אבל עכשיו הבינה שלא על התרשלו אלא על המילה מצד עצמה שלא קיימו בילד וא"כ כשקיימו הרף ממנו וניצול וחייה ביום הג' יקימנו ונחיה לפניו אמן.

פרשת יתרו

פסוק את כל אשר עשה להם בירידת המן ובבאר ובעמלק עכ"ל וקשה טובא והיכן קריעת י"ס שלא זכר אותה ואם אינה בכלל את כל אשר עשה איך שמע אותה ובא והיא לא נזכרה בכתוב. ועו"ק שפירש"י כי הוציא זה גדולה על כולן וכיון שהיא גדולה הול"ל יציאת מצרים שמע ובא והיכי ק"ל קריעת י"ס ומלחמת עמלק שמע ובא. אחר שההוצאה גדולה מהן ואפשר לעד"נ דאדרבא מפני קושיא זו הב' שפירש"י בירידת המן ובאר ועמלק והשמיט קרי"ס משום דהוק"ל דאם היא גדולה על כולן ההוצאה א"כ איך ארז"ל שקיי"ס ומ"ע שמע ובא לזה ס"ל דקרי"ס היא בכלל כי הוציא שהיא היא הגדולה על כולן וגם קרי"ס הוא מענין ההוצאה שהיא היתה גמר יציאתם ממצרים שעדיין מצרים היו רודפים להם ולא נתייאשו לגמרי עד קיי"ס, ובזה ניחא הכל דאמרין קרי"ס הוא ששמע ובא שהרי היא גדולה על כולן כמו שהפליג הכתוב כי שמענו את אשר הוביש ה' וכו' אלא שרש"י שיתף גם מ"ע מכח הסמיכות דהא וה"ל גרמא דאם ע"י הוצאה לבד בא בא א"כ בקרוע להם היס מיד היה

בא הואיל וכתיב וישמע יתרו אחר מ"ע ש"מ הא והא גרמא והרא"ם ז"ל האריך בקושיות והניח הדבר בצ"ע ע"ש ודו"ק כנלע"ד, וע"ש רש"י על כל הטובה טובת המן והבאר והתורה ולא הזכיר קרי"ס ומ"ע משום דפשטיה דקרא ויחד וישמח יתרו ועל קרי"ס ועמלק רעהו לא שמח וזה פשוט ועיין בהרא"ם ז"ל :

פסוק כי הוציא זו גדולה על כולן. וק' כיון שהיא גדולה למה לא בא יתרו בשבילה ולא חשו רז"ל שהוא שמע ובא' ונ"ל דבכלל קרי"ס דשמע ובא' היא ההוצאה דגמר ההוצאה היא קרי"ס ועיין בהרא"ם.

פסוק אני חותנך יתרו בא אליך. אם אין אתה יוצא בגיני וכו' הוק"ל שהקדים האשה לבנים דמשמע האשה עיקר מן הבנים וחלילה למרע"ה ויתרו לעשות העיקר טפל ומצינו לרז"ל אמרו יעקב הקדים הבנים לנשים ועשו הקדים נשיו נמצא שזה מדת עשו הרשע. לז"א רש"י דארבא בכאן המאוחר הוא העיקר וה"ק אם אין אתה וכו' וק"ל :

פסוק כי חרבך הנפת לשון פן. נר' דהוק"ל דאם הוא לשון דהא שנותן טעם לדבר א"כ הול"ל כי תחלליה כיון דסתם גזית הוא בברזל לא שייך לו' לא תניף ברזל לפי שברזל הנפת עליה וכו' כי נותן טעם באזהרה עצמה. לז"א שהוא לשון פן וה"ק אני מצוך פן תבוא להניף חרבך. ואח"ך כתב רש"י ותחלליה הא למדת וכו' הוק"ל דהול"ל ותחללה הוא"ו בשורוק שהוא לשון עתיד. ועוד לפי שפי' כי חרבך לשון פן משמע פן כשתניף עליו ברזל תחלליה ואם יניף עליה ברזל בודאי יחללה ואם בספק לז"א דמלת ותחללה לא טאי למלת פן אלא מילתא באנפי נפשה היא וק"ל :

פרשת משפטים

פסוק או אל המזוזה יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה ת"ל ונתת באזנו ובדלת ולא במזוזה א"כ מת"ל אל המזוזה הקיש דלת למזוזה מה וכו'. וקשה טובא דאיך יכתוב שקר בשביל היקישא ולא מצינו שתכתוב תורה דבר שאינו אמת בשביל להקיש. וכן הקשה הראים ע"ש ולכן ג"ל כוונת התו' באו' אל המזוזה הוא לו' שהרציעה תהיה על הדלת בין שיהיה הדלת לבדו ואינו על המזוזה או שיהיה הדלת על המזוזה. וא"ת ומצי' תיתי שאם תהיה הדלת על המזוזה שיש קפידא בדבר י"ל משום דכתיב ונתת באזנו ובדלת ולמאי איצטריך קרא אלא למעוטי לו' בדלת ולא במזוזה א"כ סד"א דאם תהיה הדלת על המזוזה פסולה שהרי הרציעה על המזוזה אע"ג דהדלת מפסיק מ"מ על המזוזה מקרי וקרא כתיב בדלת ולא במזוזה דמשמע מזוזה כל עיקר לא לזה איצטריך לו' לו אל המזוזה להכשיר הדלת אף שתהיה סמוכה על המזוזה. וא"ת א"כ הרי איצטריך קרא לגופיה ומהיכא דרשינן היקישא י"ל דאי לאו להיקישא אתא לא הוה איצטריך למיכתב א"ו אל המזוזה וכיון שלא יכתוב או אל המזוזה לא הוה צריך למיכתב ג"כ קרא דוננת באזנו ובדלת והא לא כתיב קרא דבאזנו ובדלת אלא משום דכתיב או אל המזוזה ואיכא למיסעי שתהא מזוזה כשירה לרצוע עליה להכי כתיב באזנו ובדלת למעוטי מזוזה. וז"ש א"כ מת"ל או אל המזוזה כלו' לא לכתוב לא אלף ולא וא"ו דלא לכתוב או אל המזוזה וממילא לא היה צריך לכתוב ג"כ באזנו ובדלת ותירך אלא להקיש דלת למזוזה וכיון שהוצרך לכתוב או אל המזוזה בשביל היקישא הייתי טועה לו' דמזוזה כשירה לרציעה לכן הוצרך לכתוב באזנו ובדלת ולא במזוזה. ושמא תטעה ג"כ קרא דמזוזה כלל לא ואפי' תהיה הדלת על המזוזה אינו יכול לרצוע עליה להכי נקט האי לישנא או אל המזוזה כלו'

כלוי שאם תהיה הדלת סמוכה אל המזווה יכול לרצוע עליה
 נמצא דקרא דאו אל המזווה, המובן ממנו הוא אמת שכוונתו
 להתיר הדלת אם תהיה על המזווה אלא דמ"מ הוה ירר
 דלא הוה איצטריך לכותבו דלא ליכתוב לא אלף ולא וא'ו
 כדאמרן וממילא הוה שמעינן דהדלת כשר לרצוע עליה בכל
 מקום שתהיה בין לעצמה בין שתהיה על דהמזווה דמדה'
 תיתי לפסול כשהיתה על המזווה ומדכתב או אל דהמזווה
 יתירה דרשי' להיקישא וכיון שהוצרך לכתוב או אל המזווה
 להיקישא כתב א"כ ונתת באזנו ובדלת ודו'ק;

פרשת תרומה

בפסוק ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד ירמוז בזה
 להורות כי המזונות באיש מידו ית' ולא ע"י שליח
 כמז"ל ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח של פרנסה וחיה
 ותח"ה, ולזה היה תמיד כי ה' זן את הכל תמיד אפי' אין
 עושין רש"מ וזן מקרני ראמים ועד ביצי כנים וזה בכל
 יום תמיד כמז"ל במס' ע"ז י"ב שעות ביום, ג' מהם יושב
 הקב"ה וזן את העולם, ולזה הייב שיהיה לחם תמיד על
 השלח להורות לענין זה שבכל יום מזמין הקב"ה מזון
 לעליונים ולתחתונים, והיה י"ב לחם אולי כנגד י"ב חדשי
 השנה עד תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השדה ועד
 אחרית שנה ודרשו רז"ל בראש השנה מגיד מה יהיה בסופה
 ולכן היה י"ב לרמוז לזה שמראש השנה מגיד מה יהא בסופה
 בכל י"ב חו' ולכן היו שתי מערכות שש המערכת כי השנה
 מחולקת לשתי מערכות קיץ וחורף, והיו נותנים שם לבונה
 זכה לרמוז לזה כי השכינה היא המשפעת מזון לכל העולם
 כי הלבונה הם עצמם אותיות לבנה והיא רומזת לשכינה
 דכתיב בה כלבנה ולבנה גמטריא פ"ז ירמוז לראשו כתם
 פז' פז יורה וירמוז כי המזון הוא בזכות התו' הנארגת מפ"ז
 אותיות

אותיות. כי לכן תיקנו בברהמ"ז ברית וכו' כדכתי' ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חוקיו וזה זכה ז"ך אותיות והה' תמשה חומשי תו' ירמוז לתו' הנארגת מפז אותיות ודו"ס:

פרשת תצוה

פסוק ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו אהרן נדב ואביהוא וכו', ק' טובא אמרו נדב ואביהוא בסו' הפרשה אין לו שחר. אחר אומרו בתחי' ואת בניו אתו. אך הנה או"ל שלא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי. וכן כל הנולדים בעת משיחת אהרן ובניו לא נתכהנו וצריך לידע היכן נרמו בתורה שהנולדים יצאו מן הכלל. לכן נ"ל בפסוק זה נרמו שאחר אומרו ואתה הקרב אליך את אהרן ואת בניו אתו לכהנו לי ביאר דבריו ואמר נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר אלו דוקא ומסתמא כיון שהם כהנים בעת ובעונה ההיא כל שיוולד מאז והלאה הם כהנים אלא בא למעט שאותן שכבר נולדו שהיו בעת משיחה אינן בכלל כהונה וזהו שדייק אומרו אהרן נדב וכו' וק"ל:

פרשת כי תשא

פסוק ובלב כל חכם לב נתתי חכמה ועוד שאר חכמי לב יש בכם וכל אשר נתתי בו חכמה ועשו כל אשר צויתך עכ"ל דבריו סתומים איך מתישב הפסוק לפי' ומה גם שיראה שמחלק הכתוב לשתיים ואין טעם לו' ומה שנ"ל בזה הוא דפשט הכתוב שהם ב' דברים א' הודיעו למרעה' וא"ל דע לך כי בלב כל חכם לב נתתי חכמה ולכן אני מצוה שהם יעשו כל אשר צויתך ולא ניחא ליה לפרש כן שאם היא הודעה שהודיע שבלב כל חכם נתן חכמה א"כ הו"ל לומר זה אחר קראתי בשם בצלאל ואמלא אותו רוח

כנף רננים

רוח אלקים בחכמה או יצדק לוי' כשם שנתתי חכמה לבצלאל
כך נתתי בלב כל חכם לב אבל הפסוק הפסיק בענין אחר
ואמר ואני הנה נתתי אתו לעשות המשכן אהליאב וע"ז
קאי ובלב כל חכם לב וכו' ואין לו שחר לסמיכות דבשלמא
אם היה אומר שאהליאב נתתי לו חכמה שייך לוי' ובלב כל
חכם לב ג"כ נתתי לו חכמה אבל הכתוב אינו מזכיר אהליאב
לענין החכמה שנתתי לו אלא אמר שגם הוא יעשה ומה
טעם לוי' אחריה ובלב כל חכם לב נתתי חכמה דאינה הודעה
שנתן להם חכמה אלא הק"א הכי שאר חכמי לב יש בכם
ג"כ שנתתי בהם חכמה ולכן כל אשר נתתי לו חכמה ועשו
כל אשר צויתוך וא"כ סיגנון הדיבור הוא שאהליאב יעשה
ג"כ וכן יש בכם שאר חכמי לב וכולם יעשו ודו"ק. ומ"ש
רש"י וכל אשר נתתי בו חכמה לאו למימרא שמחלק הפסוק
לשתים אלא הם דברי רש"י ונקיט לשון הכתוב להודיענו
שכוונת הכתוב לומר שכל חכמי לב יעשו ולא בא להודיענו
שנתן להם חכמה דומיא שאמר בבצלאל וכאמור:

ספר ויקרא

פרשת שמיני

פסוק ראשיכם אל תפרעו. מכאן שאבל אסור לגלח יע"ש.
הקשה הרא"ם מנ"ל דילמא אתם אסורים לגלח אבל
אחרים רשות דלא מצי לדייק כן אלא אם היה זה הכתוב
להתיר גילוח אז תדייק הא שאר אבלים אסורים. ונ"ל דשפיר
דייק דהא הכהנים בלא האי קרא אסור לגדל שער יותר
מל' יום אפי' אינו אבל וכן למדוה מדברי קבלה דיחזקאל
ופרע

יפרע לא ישלחו. איכ מאי קמיל כאן דאבלים לא יפרעו פשיטא
אפי' אינם אבלים אסורים דבשלמא אם שאר אבלים אסורים
בתגלחת אצטריך כאן לצוותם שלא יפרעו בשביל אבילות
אבל אם שאר אבלים אינם אסורים מהי תיתי שהם יפרעו
באבילות כיון שבלאיה אסורים מפני העבודה והוא מבואר:

פרשת מצורע

פסוק כנגע נראה לי בבית. יובן במזיל שדרשוהו על בית
המקדש שהכניסו צלם בהיכל ואמר הקב"ה לירמיה
כנגע נראה לי בבית. גם דרשו כהן על הקב"ה שנקרא
כהן דכתיב ויקחו לי תרומה באופן שעון נמשל לנגע וישראל
גלו בעונם. ואין צרעת כעון אך בחזרת יש' בתשובה. מיד
נגאלים כמ"ש שובה אלי ואשובה אליכם. ואזיל כשישראל
יעשו תשובה כחודה של מחט מיד הם נגאלים. לז"א זאת תהיה
תורת המצורע ביום סהרתו שהוא ביום סהרת ישראל מעונם.
ויתנו לבם לעשות תשובה. ואז מיד ישוב יש' עטרת תפארת
יש' למקומה וזהו והובא אל הכהן דהיינו כשבא זכרונם וזכות
תשובתן אל הכהן הוא ית' ואז מיד ויצא הכהן וראה והנה
נרפא נגע הצרעת שנרפאו יש' מעוונם וציוה הכהן ולקח
למטהר שני צפרים ירמוז לשני כשיחים שיתגלו בב"א. ויתכן
זהו שרמו ושחט את הצפור האחת רמו להריגתו של משיח בן
יוסף ואז יזרוק עליהם מים טהורים ויחליפו שמלותיהם שיזכו
לכתנות אור אכי"ר:

פרשת אחרי מות

פסוק כי ביום הזה יכפר עליכם. הפסוק כפול וכבר דרשו
במשנה אומרו לפני ה' תטהרו לאפוקי שבין אדם
לחבירו. והנה ע' פנים לתורה. כי נרמוז כאן ב' דינים
הנו'

גן רננים

הנז' במתניא דמס' כריתות פרק קמא מי שבא אל ידו ספק עבירה ביוה"כ, אפי' בלא תשובה פטור מאשם תלוי שכל היום מכפר. זהו שדייק וכתב כי ביום הזה. ולא אמר כי היום הזה. וכשיב למזיל עצמו של יום מכפר הוליל כי היום הזה אלא לו' כי ביום הזה עצמו מכפר אפי' על מה שחטאתם בו ביום עצמו. ולכן מי שבא על ידו ספק עבירה ביוה"כ פטור, ועוד רמז לנו התו' דין שני שכתבה המשנה חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהם יוה"כ חייבין להביא אחר יוה"כ, חייבי אשמות תלויין פטורין ז"ש מכל חטאתכם לפני ה' דהיינו אשם הבא על ספק שאינו ידוע אלא לפני ה' תטהרו, ופטור מלהביא אחר יוה"כ. אבל חטאת ואשם ודאי שידוע לפניך שחטאת אינך טהור עד שתביא אחר יוה"כ וקיל':

פרשת אמור

פסוק ומתו בו למדנו שהיא מיתה בידי שמים עי' בהרא"ם ז"ל ובש"ח. ולענין הוקיל הכפל ולא ישאו עליו חטא ומתו בו דאי מיתה בידי אדם בסתם מיתה האמורה בתו' שהיא חנק לא הוליל אלא ומתו בו ומדכתיב ולא ישאו עליו חטא וסתם נשיאות חטא הוא כדכתיב בכל מקום וכתוב בתריה ומתו בו למדנו שהיא מיתה בידי שמים שאם היא בידי אדם לא ליכתוב ולא ישאו עליו חטא ואם הוא כרת לא ליכתוב ומתו בו ובזה מדוקדק דקא' למדנו וכו' מהיכן למדנו ולא הוליל אלא ומתו בו בידי שמים, עוד י"ל דהוקיל מאי בו אם הוא בידי אדם הוליל ומתו ותו לא אבל בו ע"ש שהאכילה עצמה תמיתם ובו עצמו ימותו אלא ודאי בידי שמים וקיל':

פסוק והשיאו אותם עין אשמה זה א' מג' אתים שהם את עצמן והקושיא עצומה דלמה לא יתפרש והשיאו הכהנים את ישראל עון וכן פירשיי ולא יחללו להאכילם.

בין הקשה הרמב"ן על רש"י ז"ל והרא"ם ז"ל כתב קבלה היתה בידם עכ"ל, ולא ידענא קבלה זו מה סיבה כיון שהכתוב מתפרש יפה כמשמעו למה נעוות הכתובים ואם היה שום נפקותא שיצא שום דין מחודש שייך לו קבלה היתה בידם אבל הכא שהוא פי' הכתוב ובין כפשוטו ובין לדרשה זו אין נפקותא ביניהם נפרשהו כפשוטו ונ"ל שדרשו כן משום דהול"ל בהאכילם את קדשיהם דהא מה שמשיאים הכהנים עון לישי' הוא מצד מעשה הכהנים שמאכילים ישי' ולכן הול"ל בהאכילם ולא יאמר באכילת ישי' הקדושים מאליהם ומעצמם ללא יצדק לו' שהכהנים משיאים אותם עון אשמה ודו"ס.

ספר במדבר

פרשת בהעלותך

פסוק בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה ק"ס
 אומר יאירו ז' הנרות, ואת פני המנורה הוא נר
 אמצעי צ"ל יאירו ששת הנרות ועוד אומרו ויעש כן אהרן
 מאי קמ"ל, ורש"י פי' להגיד שבחו שלא שנה, כשי"כ ק' יותר
 מהי תיתי ששנה, ועוד אומר כאשר צוה ה' מי לא ידע
 שזוהו אשר ציוה ה' אל משה, ועוד אומרו זה מעשה המנורה.
 דאין כאן מקומה אלא בפרשת תרומה ונ"ל דכוונת הכתוב לו'
 לאהרן אל ימעט בעיניו הדלקת נרות, כמו שדרשו במדרש
 רבה, לז"א לו דע לך בי בהדליק הנרות למטה יאירו נרות
 כנגדן למעלה, ז"ש אל מול פני המנורה התחתונה, יאירו
 למעלה

למעלה ו' הנרות. והנה בזה יש שתי אזהרות שדרשו רז"ל האחת שיהא מדליק והולך עד שתהא השלהבת עולה מאליה ועוד שיהיו נכחים לאמצעי ז"ש ויעש כן אהרן שקיים שניהם ולכן האריך ואמר אל מול פני המנורה העלה נרותיה. ולא הספיקו לומר ויעש כן אהרן ותו לא מידי אך בא לומר שקיים שתי אזהרות אל מול פני המנורה. ועוד העלה שתהא שלהבת עולה מאליה. ושבת אהרן בזה הוא שעשה כאשר ציוה ה' את משה פי' ~~לכל~~ משה לא ציוהו לאהרן אלא עד שלא ציוהו משה הסכימה דעתו למה שנא' למשה בסיני. וזהו שבחו שלא שינה אעפ"י שלא שמע. והרגיש הכתוב דאין שבת לאהרן בזה שהדליק אל מול נר האמצעי כיון שהמנורה נקשה והנרות קבועים בהכרח שהודלק במקום קביעותם לזה תירץ וזה מעשה המנורה עד ירכה עד פרוחה מקשה היא פי' לאפוקי הנרות שלא היו מקשה אלא מטלטלים כמו שאחז"ל והיה יכול להדליקו לאיזה רוח שירצה ועכ"ז אל מול פני המנורה העלה וק"ל:

פרשת שלח לך

פסוק שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען יובן במז"ל משל לכלך שרצה להשיאלבנו אשה נאה ועשירה ובת טובים. אמר רצוני לראותה. א"ל אביו אני מראה לך. אבל בשבועה שלא אתנה לך אלא לבניך. זהו שרמו כאן הקב"ה למשה ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן אל בני ירצה לפניהם אני נותנה והם לא יזכו אליה וק"ל:

פסוק שלח לך אנשים ויתורו וכו' והנמשכים ויש לדיקק אומרו אשר אני נותן לבני מאי קמ"ל ועוד וראיתם את הארץ מה היא באו הדברים כפולים ומכופלים ושלא כסדרן שהתחיל בארץ יאמר וראיתם את הארץ מה היא ואח"כ אמר

אמר ואת העם וכו' ואח"כ שב לדבר על הארץ ומה הארץ הטובה היא והו"ל לסיים דבריו על הארץ ואח"כ יאמר ואת העם. וע"ק אומרו החזק הוא הרפה לא נמנע אם כוונת משה להודיעם שהם חלשים א"א שהרי הקב"ה א"ל רבים ועצומים ממך ואם כוונתו לומר שהם רבים וחזקים והלא השתיקה יפה מהדיבור כי מכניס יראה בלבם ועוד אומרו אשר הוא יושב בה וכן אשר הוא יושב בהנה הוא שפת יתרו. אמנם ידוע כי הנותן לחבירו מתנת חנם אינו דרך ארץ לומר עד שאראה הטובה היא הרעה. והם נתן להם מתנה ואמרו נשלחה אנשים לפנינו ז"ש אשר אני נותן לבני יש' מתנה בעלמא ואפ"ה מבקשים לתור אותה. ואפשר עוד כמז"ל מפני מה פתח בבראשית שאם יאמרו או"ה לסטים אתם וכו' יאמרו ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו ז"ש ויתורו את ארץ כנען שהארץ של כנען היא שהחזיקו בה אלא אשר אני נותן לבני ברצוני נטלתיה מכם ונתתיה ליש' ואעפ"כ אומרים נשלחה אנשים. ואפשר עוד כי ידוע כי המתנה היא כפי ערך הנותן והמקבל ז"ש ראו בני כמה הם מסתפקים ויתורו את ארץ כנען והרי אשר אני נותן וכפי ערכי כך מתנתי. ועוד לבני יש' וכפי ערכם תהיה המתנה כי היא בלי ספק ארץ טובה ורחבה ולזה אמר משה וראיתם את הארץ מה היא וראתם את העם. ירצה שתעריכו את הארץ עם העם היושב עליה ותראו כי אלו היתה ארץ אחרת והיה אותו עם יושב עליה לא היתה הארץ ההיא טובה מצד העם היושבים בה. והו"ל וראיתם את הארץ ואת העם וכו' וביאר דבריו ואמר החזק הוא וכו'. המעט הוא. ירצה כי ודאי אלו השני דברים נמצאים בה שהעם חזק ועצום ועוד שהם רבים כחול אשר על שפת הים ואחר שתראו בעיניכם שני דברים אלו בעם היושבים בה ראו ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא הרעה כי מחמת ריבויים דעה הדעת מתן שלא תהיה טובה ואין אוירה טוב כמז"ל בכתובות אין מוציאין מעיר לכרך מפני שהכרך

שהכרך יש בו אנשים רבים והבתים דחוקים ואין שם אור
 זיש תראו בעם המעט הוא אם רב כי בלי ספק הם רבים
 ואח"כ ראו בארץ אם היא טובה ולא מבעיא המקום שהוא
 פנוי כמו השדות אלא אפי' אשר הוא יושב בה והבתים
 דחוקים ועכ"ז היא טובה ועוד ראייה שנית תראו ותעריכו
 העם עם הארץ והוא החזק הוא הרפה כי ודאי הם חזקים
 ואעפ"כ תראו מה הערים אשר הוא יושב בהנה כי מאחר
 שהם חזקים הי"ל לישוב בעיירות פתוחים מאין חומה וכשתראו
 שאפי' הם חזקים נאספו אל ערי המבצר תדעו כי נמוגו
 כל יושבי כנען כמ"ש רחב כי שמענו את אשר הוביש וכו'
 ולא קמה עוד רוח באיש ובמדרש למה היו דומים יש'
 בשעה שאמרו נשלחה אנשים לפנינו למלך שהיה משיא לבנו
 אשה נאה ועשירה ובת טובים אמר הבן רצוני לראותה
 א"ל אביו אני מראה אותה לך אבל קונם שאין אתה נוטלה
 אלא לבנך אני נותנה וכו' ויש לראות איך יצדק בנמשל
 נאה ועשירה ובת טובים ואפשר דשלשתן רמזן משה כנגד
 נאה אמר הטובה היא הרעה במעיינות ותהומות טובים
 ובריאים שזהו יופי העיר והדרה וכנגד עשירה אמר השמינה
 היא אם רזה שיש בה תבואה ופירות. כמז"ל לא נקראו יש'
 דלים אלא על עסקי תבואה. כנגד בת טובים אמר היש בה עץ
 ר"ל כי אין שום עץ בעולם שאין בה וזה מצד היותה בת
 טובים שעיקר השראת שכינה היא שם אבל שאר ארצות
 הם תחת ממשלת השרים ולכן לא ימצאו בהם
 כל המינים אבל א"י שהיא בת טובים כל עץ פרי
 יש בה וק"ל:

ובזה יובן ג"כ איכה ישבה בדד וכו' דק"ק לערבנהו וליתננהו
 איכה ישבה בדד והיתה כאלמנה העיר רבתי עם אכן
 כמ"ש מובן דהמקונן הזכיר ג' חלוקות כנגד נאה ועשירה
 ובת טובים. כנגד נאה אמר איך נהיתה הרעה הזאת שישבה

בדד מהשכינה. העיר רבתי עם שיוסי העיר הוא רבוי עם.
 דכתיב ברוב עם הדרת מלך והריבוי גורם לשכינה שתשרה
 ביש' כמזיל אין השכינה שורה על פחות מב' אלפים וב'
 רבבות עייש. כנגד עשירה היתה כאלמנה רבתי בגויים
 שהיתה גדולה לכל הגויים לבוא מקצוי ארץ לסחורה לשם
 מצד העושר שהיה בו ועכשיו היתה כאלמנה עניה ומרודה
 כנגד בת טובים אמר שרתי במדינות היתה למס שהיו
 כולם שפחות והיא היתה שרתי עליהם מצד שהיא בת
 טובים ששם משכן השכינה ועכשיו שפחה כי תירש גבירתה.
 וז"ש גלתה יהודה מעוני וכו' היא ירבה דק"ק מאי היא אך
 ירצה כי הגולדה ממקומו מצד עניות אינו מתאוה לחזור
 לארצו אלא טרוד לבקש אוכל לנפשו וגולה מעיר אל עיר
 לבקש מזונו וז"ש מאחר שגלתה יהודה מעוני לכן היא מאליה
 ומעצמה ירבה בגויים ולא בקשה לחזור כדי לבקש טרף
 לנפשה ואעפ"כ לא מצאה מנוח. וזה עצמו כיון מרעה
 בפ' עקב כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי
 מים וכו' ארץ חטה וכו' ארץ אשר לא במסכנות דקשה
 למה אמר ארץ ארץ כמה פעמים וכמ"ש מובן אמר שא"י
 היא ארץ טובה בג' דברים נאה ועשירה ובת טובים כנגד
 נאה אמר ארץ נחלי מים כנגד עשירה אמר ארץ חטה וכו'
 כנגד בת טובים אמר ארץ אשר לא וכו' לא תחסר כל בה
 ואין זה אלא מצד היותה בת טובים מושפעת מאתו ית' האל
 יזכנו לראותה ולנשק אבניה במהרה בימינו אכ"ר :

פסוק וישלח אותם משה ממדבר סארן. הנה אומרו ממדבר
 פארן. ירצה אך לספר בגנותם. וכמה סכלותם של
 אלו האנשים כי אזיל עיפ ויטב בעיני הדבר הוא תוכחה.
 ליש' שכיון שראו שטוב בעיני משה הי"ל לו' אלמלא שהיתה
 ארץ טובה לא היה מתרצה משל למי שלקח בהמת מחבירו.
 עוד אזיל למה נסמכה פ' מרגלים לפ' מרים לומר שראו
 ולא

ולא לקחו מוסר, ז"ש הכתוב בא וראה כמה מעשיהם מגונים. שהרי וישלח אותם משה ומשם היה להם להבין שהיא טובה ועוד ממדבר פארן שהיא סמוכה לחצירות שהיה בה מעשה מרים ועדיין הדבר סמוך וקרוב. היה להם לקחת מוסר וכן ע"פ ה' כולם אנשים גדולים מישי, ובזה יובן הכפל שאחר שאמר וישלח אותם משה ממדבר פארן חזר ואמר וישלח אותם משה לתור את ארץ כנען אך בשליחות הראשון מדבר הכתוב על נתינת הרשות שנתן רשות לילך וכדי להורותם סכלותם וטפשותם כי הם חטאו על נפשותם כאמור, ובפסוק השני הוא סיפור הענין ששלח אותם וציוה אותם וראיתם את הארץ מה היא וק"ל:

פסוק אלה שמות האנשים קשה שכבר אמרו ואלה שמותם. אמנם יובן במז"ל המרגלים ע"ש מעשיהם נקראו. סתור בן מיכאל שנעשה שונאו של הקב"ה, כן נחבי שהחביא דבריו של הקב"ה, בן ופסי שפסע על דבריו, וכן בכלב בן יפונה, דרשו שפנה מעצת מרגלים כי אביו חצרון היה נקרא, ובזה יובן מתוך אומרו אלה שמות האנשים, פי' לא תחשוב שהכתובים כאן הוא שמם ושם אביהם, אלא הכל הוא שמם, ז"ש אלה שמות האנשים ועל שם מעשיהם נקראו בין השם הראשון ובין השם השני דקאמר אינו שם אביו אלא שמו, ובזה יובן למה בכל שמות אלו כתוב טרחא תחת השם של המרגלים הוץ מהושע בן נון שהוא במאריך הוא כן לפי ששמות אביהם הוא שמות עצמם ולכן עשה טרחא תחת השם הראשון כי אלו היה במאריך נראה ששמו ושם אביו קאמר פלוני בן פלוני שהאבות והבנים מצטרפים אבל אחר שהוא בטרחא לומר ששני שמות הם נפרדים, משא"כ בהושע בן נון שזהו שם אביו הוא במאריך ואע"ג דכן הוא בכל התו' שהטרחא נתונה תחת השם ואח"כ מזכיר שם אביו כאן איכא למידרש מן השנוי וק"ל:

כנף רננים

לט

פסוק החזק הוא הרפה סי' מסר להם ציע דדברי רשיי
סותרים זא"ז דמדקא' לעיל יש ארץ שמגדלת גבורים
א"כ ר"ל הכנענים הם גבורים וזהו שבח א"י שמגדלת
גבורים וממאי דקא' סי' מסר להם אם בערים אם בבצורות
משמע דכוונתו לא תיראו מהם שחלשים והא ראייה שהם
בערים בצורות דאם כוונתו לו' שהם גבורים לא אפשר
שבזה יותר טוב היה השתיקה ולא לו' להם סי' זה ועוד
כי מסתמא ידע כי הם בערים בצורות וזה מורה על חולשתם
וזה היפך ממה שאמר יש ארץ, נ"ל דהאי חלשים דקא' הכא
אם בערים בצורות יושבים חלשים הם היינו לו' אע"ג דהם
גבורים שהרי זה הוא שבח א"י מ"מ ממה שתראו אותם
בערים בצורות תדעו חולשת לבם כי השם אתכם והפיל
מורך בלבבם ולא חולשת הגוף קאמר אלא חולשת הלב
אבל בגופם ודאי גבורים הם:

פסוק ביכורי ענבים, ימים וכו', אמר זה מפני שבבכרי סמוך,
משמע שהבכורים הם לבד מן ענבים כמו בכורים של
תאנים שהבכורים אינם התאנים כדכתיב תאנים עם בכורים
זכן בענבים הבכורים הן הם הענבים שכל הענבים מתבשלים
יחד בפעם א' והולכים ובוצריבם מהם עד גמירא לז"א דתחי'
בשול הענבים בכלל קרי ביכורי ענבים ולא שהן בפני עצמן
מין א' וק"ל:

פסוק והיא לא תצלח זאת שאתם עושים לא תצלח עכ"ל,
דאין לפרש כפשוטו מה שאתם עוברים את פי ה'
לא תצלח דההעברה היא מניעת המעשה ועל ההעדר לא
יפול לו' מה שאתם עוברים את פי ה' לא תצלח אלא על
המעשה ז"ש מה שאתם עושים, והיך קרא למה זה אתם
עוברים את פי ה' ועושים היפך רצונו וז"א שאתם עושים
לא תצלח, ועוד י"ל דהוליל והוא לא יצלח לשון זכר והאי
נ"ל עיקר וק"ל:

פרשת קרח

פסוק אתה וכל עדתך היו לפני ה' אתה והם ואהרן מחר
 והקרבתם לפני ה' איש מחתתו ר"ן מחתות ואתה
 ואהרן איש מחתתו ק"ק דהול"ל בקיצור אתה וכל עדתך
 ואהרן תקריבו לפני ה' איש מחתתו ועוד דמתחילה כלל
 אהרן עמהם שאמר אתה והם ואהרן ואח"כ עשה קרח
 ואהרן בחלוקה אחת לבדם ויראה בעובדא דאחאב בן
 קולייא וצדקייאה בן כנענא כשרצה נבוכדנצר להשליכם לאש
 לקחו יהושע בן יהוצדק עמהם אולי בזכותו ינצלו ולא
 הועילו ונשרפו אבל הוא איחרוך מאניה וא"ל נבוכדנצר
 ידענא בך שאתה צדיק גמור אלא מ"ט איחרוך מאניך א"ל
 תרי אודי יבישי קליין חד רטיבא אינ התם לא ניתן רשות
 לשרוף בחנניא מ"ו הכא ניתן רשות לאש לשרוף ז"ש להם
 משה מחר יודיע ה' את אשר לו שאם יצא קרח שרוף יודע
 כי שקר היה דובר ופן יאמר אומר כי קרח אמיתי וראוי
 לכך הוא כמו שטעה ותלה בעצמו כפרש"י ומה שנשרף
 הוא מפני שנתנה רשות לאש לשרוף לז"א הא ליתא כי
 אתה והם ואהרן מחר ואם הוא מפני שניתן רשות לאש
 לשרוף למה אהרן יצא חי וכי תימא עדיין יש לטעון דתרי
 אודי יבישי קליין חד רטיבא ומפני שקרח נתברר עם הרשעים
 פרץ ה' את מעשיו לז"א והקרבתם וכו' ואתה ואהרן איש
 מחתתו פ"י כי קרח לא יתברר בחברתם אלא סרת ואהרן
 יהיו לבדם בקרן זוית להקריב איש מחתתו וא"כ האמת יורה
 דרכו בהכרח:

פסוק קח את המחטה ותן עליה אש וכו' והולך מהרה
 אל הערה וכו' וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף
 בעם קשה פעם קורא אותן עדה ופעם קהל ופעם עם.
 ייראה כמז"ל כשניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין
 וכו'

זכו' ואינו מתחיל אלא מן הצדיקים, גם מצינו שהסנהדרין נקראים עדה דכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט ושפטו העדה וכן בס' פנחס הוא ולכל בני יש' וכל העדה פרשי סנהדרין, ואם הם כל יש' בכלל נקראים קהל כמו הקהל חוקה אחת, ועם הם רשעים, כמזיל ויהי העם כמתאוננים אין העם אלא רשעים, לזה משה דן בשכלו כי הגזירה תתחיל מן הצדיקים לז"א והולך מהרה אל העדה שהם הסנהדרין אבל אהרן נסתפק שמא לא נגזרה גזירה אלא על הרשעים וכמו שמצינו ביחזקאל והתוית תיו על מצחי הצדיקים שלא ישלטו בהם המזיקים, או שמא תתחיל מן הצדיקים כדברי משה לכן מה עשה וירץ אל חוך הקהל בכלל לראות היכן התחילה הגזירה וירא והנה החל הנגף בעם שהם הרשעים ויתן את הקטורת וכפר על העם וק"ל:

פרשת בלק

במסרה ג' ערכתי וסי' את ז' המזבחות ערכתי, הנה נא ערכתי משפט ערכתי נר למשיחי, יובן במז"ל דאותן קרבנות שהקריב בלק גרמו שנפלו מ"ב ילדים ע"י אלישע כנגד מ"ב קרבנות שהקריב וע"י בכלי יקר להר"ש לאנידו ז"ל, ובמס' הוריות אז"ל לעולם יעסוק אדם בתו' ובמצוות אפי' שלא לשמה שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצתה ממנו רות ז"ש המסרה ע"י ז' המזבחות שערך בלק גרם כי הנה נא ערכתי משפט לאותן מ"ב ילדים שנעשה בהם אותו משפט שבקעו אותם הדובים ועוד ע"י אותן קרבנות ערכתי נר למשיחי שיצתה ממנו רות שיצא ממנה דוד משיח ה' (עי' בס' חומת אנך להגאון חיד"א ז"ל שהביא פי' הרב ז"ל בס' הגו'):

פרשת פנחס

פסוק פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וכו' ולא

ולא כליתי את בני יש' וכו', ק"ק למה נפל דבריו בשלילה וחייבו, וירצה כי פינחס עשה ב' דברים טובים האחד שנוגע לכבוד ה' שלבש רוח קנאה שלא יתחלל שמו בגויים, והאחד שנוגע ליש' שע"י הריגת זמרי ותעצר המגפה ז"ש פינחס וכו' השיב את חמתי בקנאו את קנאתי ר"ל הקנאה שהייתי צריך אני לעשות לכבוד שמי הוא נתקנה לכבודי ועוד עשה טובה ליש' שלא כליתי את יש' לכן ראוי לו כנגד זה שתי מתנות ברית שלם וברית כהונת עולם שהם מכוונים תחת אלו השני דברים תחת אשר קנא לאלקיו לכבוד שמו ית' ועוד ויכפר על בני יש' כי כנגד קנאת ה' שלא חשש למחלוקת שבט שמעון אלא קנה לאלקיו לכן אני נותן לו שלום מדה כי"מ וכנגד ויכפר על בני יש' תהיה לו הכהונה שהכפרה תלויה בכהנים שמקריבים הכהנים וחז"ל אמרו פינחס בן אלעזר וכו' בדין הוא שיטול שכרו ולא ידענא מאי קאמרי רבנן ואפשר שרז"ל הוקשה להם דכבר הודיענו למעלה שהוא בן אלעזר בן אהרן לז"א דהכתוב בא ליתן טעם למה זכה לשתי מתנות השלם והכהונה לז"א מאחר שהוא בן אהרן הכהן בדין הוא שיטול שכרו, ויובן במ"ש בזהר כי בהריגת זמרי זכה פינחס לירושת שני פרידות טובות נדב ואביהוא והרי הוא בן אהרן ממש ז"ש פינחס הוא בן אלעזר וגם בן אהרן ובדין הוא שיטול שכרו כי מצד שהוא בן אהרן שהיה אוהב שלום זכה לברית שלום ומצד זכות עצמו והיתה לו ולזרעו ברית וכו', או יאמר דהוקשה להם דכל פסוק זה הוא שפת יתר דהול"ל פינחס בן אלעזר הנני נותן לו את בריתי שלום לז"א דה"ק ליה אציג דכל העולם אין להם שכר אלא בתורת חסד דמי הקדימני ואשלם אבל פינחס שמסר נפשו על כבוד שמי בדין הוא שיטול שכרו ולא בתורת חסד לז"א משה הקדמה ואמר השיב אח חמתי וכו' לומר כפי הדין מגיע לו:

את בריתי שלום שתהא לו לברית שלום וכו' היתה לו בריתי

זאת פי' דהוק"ל דהוליל ברית שלם, כיון שזה הברית של שלם אבל כיון דאמר בריתי נשאר שלום לחדויה ועוד דהוליל אח"כ ונתתי לו ברית כהונת עולם שזה ברית חדש לז"א דה"ק אני נותן לו בריתי וזה הברית תהיה לו לשלום ועוד תהיה לו לברית כהונת עולם וז"ש והיתה לו בריתי זאת פי' האמור למעלה דאי ברית אחרת קא' היליל ונתתי לו וכו':

פסוק ושם איש יש' המוכה אשר הוכה הכפל יובן במז"ל י"ב נסים נעשו לו לפינחס והאחד מהם כשנטלם ברומח והגביהם למעלה כפי הטבע תהיה כזבי למעלה ונעשה נס והיה זמרי למעלה והיא למטה באופן שהרומח מעיקרא דקרו בזמרי וירד לכזבי ועיקר ההכאה היתה בזמרי ואח"כ כשהגביהם והיתה כזבי למטה נראה שעיקר ההכאה היתה בכזבי ונטפל אליה זמרי והוכה עמה וז"ש המוכה שהוא היה תחילה עיקר בהכאה ואח"כ נראה שהיא היתה עיקר בהכאה והוא הוכה עמה זהו אשר הוכה את המדינית והוא מבואר וק"ל :

פסוק כאשר צוה ה' שיהא מניינם מבן כ' וכו' פי' האי כאשר צוה לא קאי על עיקר המנין דהיינו שאו את ראש דא"כ מאי מסיים היוצאים מארץ מצרים וכי כשיצאו ממצרים צוה אותם על המנין הזה לז"א דקאי על מה שצוה מבן כ' ומעלה וז"ש כאשר צוה שיהא מניינם מבן כ' שזה נצטוו ביציאת מצרים שנא' כל העובר על הפקודים וכו' וק"ל.

פסוק ויאמר ה' אל משה יפקוד ה' מלמד שהצדיקים מניחים צרכיהם ועוסקים בצרכי צבור וכו' עכ"ל, עוד כתב רש"י יפקוד ה' כששמע פ' נחלות אמר הגיע עת שאתבע צרכי שירש בני גדולתי עכ"ל, ושני הלשונות הללו סותרין שבראשונה אמר שבקש צרכי צבור ואח"כ כתב שבשביל בניו אמר זה ועוד מני"ל לרש"י לפרש כן, וני"ל דבלשון א' גוק"ל דאחר פ' עלה אל הר העברים הי"ל לכתוב תפילת משה

משה שהתפלל משה שתתבטל הגזירה וא"ל הקב"ה אל תוסף דבר אלי ואז הי"ל לכתוב יפקוד ה' אלכי הרוחות דמסתמא אחר שנתיאש מעבור את הירדן או ביקש שיפקוד עליהם איש לז"א שהצדיקים מניחים צרכיהם שאע"פ שהיה בדעתו עדיין להתפלל ולהכנס בארץ ועדיין לא נרתיאש עכ"ז תחילה בקש יפקוד ה' איש על העדה ואחר שהשיבו ע"ז אז התפלל על עצמו וכן בפ' ואתחנן כתב תחילה ואת יהושע צויתי בעת ההיא וכו' ואח"כ ואתחנן אל ה' אעברה נא ומ"ש רש"י שבקש על בניו הוכחתו מדכתי' בתשובת הקב"ה אליו ולפני אלעזר הכהן יעמוד וזה הציווי היה ראוי שיאמר אותו ליהושע לא למשה אלא שהיא תשובה על דברי משה כדפרש"י בפ' ולפני אלעזר וכו' יע"ש. ולענין הסתירה שסותרים זא"ז י"ל דעיקר דבריו היו בשביל הציבור אלא בהדי דפלגה שותא אגב זה תבע שיהיה זה מבניו דאלו בשביל בניו לחוד הי"ל להתפלל ע"ע אעברה נא ואראה ולבסוף יתפלל שגדולתו ירשוה בניו אלא ודאי בשביל צבור ודו"ק:

פרשת מטות

פסוק איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסור וכו'. ככל היוצא מפיו יעשה. ק"ק למה כולן כפולות ועוד הול"ל היוצא מפיו יעשה מאי ככל אמנם יובן במז"ל אינו נקרא נדר אלא אם התפיס בדבר הנדור כגון הרי עלי כקרבן אבל אם אמר הרי זה עלי כמז"ל אינו נדר וגם בדין השבועה קי"ל אין נשבעין לעבור על המצות שכבר הוא מושבע מהר סיני לקיים המצות ואין שבועה חלה על שבועה אבל באיסור כולל חיילא כגון נשבע שלא לאכול מצה סתם מגו דחיילה על מצת רשות חלה השבועה על מצות מצוה ז"ש איש כי ידור נדר לה' ר"ל שהתפיס נדרו בדבר שהוא נדר לה' שאמר בשר זה עלי כקרבן אך השבע שבועה:

כנף רננים

פי' אם נשבע על דבר שכבר הוא מושבע עליו מהר סיני ונשבע לבטלה אם אותה שבועה היתה לאסור איסור על נפשו שהוא בלשון כולל כגון שלא לאכול מצה כלל בין במ"ס בין לאחר הפסח וזהו לאסור איסור ב' איסורין אז ככל היוצא וכו' לא מבעיא מצד דרשות שאסור אלא אפי' דמצוה וזהו ככל היוצא מפיו יעשה וק"ל:

ספר דברים

פרשת דברים

פסוק שנים עשר אנשים איש אחד לשבט מגיד שלא היה שבט לוי עמהם ויעלו עד נחל אשכול מגיד שנק' ע"ש סופו עכ"ל ק"ק דזה פשוט בפ' שלח ונ"ל דאינו ר"ל דנכתבה בתו' להגיד לנו זה דלדין כבר ידענוה מפ' מרגלים אלא ר"ל בתוכחת מרע"ה הוצרך להזכיר זה להגיד להם עונותיהם ושהביאו האשכול לדבר לה"ר וגם רמז להם ששבטו לא היה עמהם ואע"פ שידעו זה מ"מ הוכיחם והזכירם זה כמו שהזכיר להם עונותיהם אף שכולם ידועים להם וז"ש רש"י מגיד וכו' פי' מגיד משה לישראל ששבט לוי וכו' וכן מגיד להם שנקראו ע"ש סופו להזכירם על כך וק"ל: פסוק ובניכם אשר לא ידעו היום וכו' המה יבואו שמה ולהם אתננה והם ירשוה ק"ק הכפל וע"ק ברישא אמר אתננה לשון מתנה ואח"כ ירושה לשון ירושה וירצה מן הדין במתנה יכול ליתן לראובן ואחריו לשמעון דמתנה יש לה הפסק אבל בירושה אינו יכול לומר ואחריך לפלוני דירושה אין לה הפסק והנה כאן בא"י חלקוה בתורת ירושה ליטול הבכור ב' חלקים אך יראה כי לא היה כפי הדין אלא בתורת

בתורת חסד מאתו ית' כי אף שנתנה הקב"ה לאבות אמר הקב"ה לאברהם ונתתי לך ולזרעך אחריו דקשה כיון שנתנה לו ממילא יזכה בה זרעו אך ראה הקב"ה כי יש אינן אוהוין מעשה אבותיהם בידם לכן אמר איני נותנה לך מעכשיו במתנה וא"כ בניך ירשוה ולא תצא מתחת ידם לעולם שירושה אין לה הפסק אלא אני נותנה לך ולאחריו אני נותנה לזרעך דעכשיו בתורת מתנה היא בידם ומתנתו היתה על תנאי אם היו טובים ואם לאו יגלו ממני ז"ש ובניכם המה יבואו שמה אני מבטיחים כי לא אעשה להם ככם שלא זכיתם לה וגם בניכם להם אתננה כי איני מכניסם לתוכה אלא במתנה ומ"מ הם ירשוה שיחלקוה ביניהם הבכור כבכורתו כאלו היא ירושה ואפשר עוד ולהם! אתננה והוא נכון כמו"ל שא"י נתחלקה תחילה לבאי הארץ ואח"כ חזרה ליוצאי מצרים וחלקוה ליוצאי מצרים כמ"ש רש"י בפ' החומש בפסוק לאלה תחלק הארץ ע"ש ז"ש ולהם אתננה בתחי' לבאי הארץ ואח"כ תחזור הנחלה ליוצאי מצרים והם ירשוה מהם. וז"ש כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה ירצה כי עכשיו אינה נחלה גמורה אלא מתנה אשר ה' אלקיך נותן לך במתנה ולעת"ל וזרע עבדיו ינחלוה בתורת ירושה ונחלה גמורה שאין לה הפסק בבי"א אכ"ר וק"ל.

פרשת ואתהנן

בד"ה דמיתי שמא הותר נדרי וקשה מהיכן דימה כיון שהגזירה לא היתה על ארץ סיחון ועוג, ואפשר כי בהיות הקב"ה מתאוה לתפי' הצדיקים הראה הקב"ה כאלו הותר הנדר והוא שאחר שהפיל סיחון ועוג ראה כי כבר באו לשפת הירדן ואפ"ה ראה כי אין דובר אליו דבר וה' לא יעשה דבר כ"א גלה סודו וכאן לא הודיעו ממיתתו לכן א' דמיתי שמא הותרה השבועה ונשאר גזירה בלא שבועה ורוצה הקב"ה שאתפלל כדי שאעבור:

פסוק לא תוסיפו כגון חמש פרשיות וכו' אבל לא שאסור להוסיף על המצוה שהרי כמה מצות הוסיפו חכמים על ד"ת ונקראים דברי דודים וסמכו על התו' שאמרה לא תסוד וכו' וכן ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרתי לז"א כגון וכו' וק"ל :

פסוק כי היא חכמתכם בזאת תחשבו. דאליכ מאי רבותא שהתו' היא חכמתכם לעיני האומות פשיטא כל יודע חכמה או אומנות זו חכמתו ואומרים חכמת פלוני היא באריגה. או הבנין ומאי רבותא. לכ"פ תחשבו בחזקת נבונים וחכמים ודלא כהרא"ם ע"ש :

פסוק כי תוליד בנים ובני בנים. וקשה אריכות זה בנים ובני בנים. דהא ודאי לאו דוקא דהא כמה דורות היו עד שנחרב הבית וא"כ לא היל"ל אלא כי תוליד בנים ועוד והשחתם ועשיתם פסל ועשיתם הרע כפול ומשולש. אך אחז"ל לא חרבה ירושלם עד שעבדו בה ז' בתי אבות ע"ז ז"ש כי תוליד. רמז לסוף ז' בתי אבות שעבדו ע"ז יגלו. כי תוליד חד. בנים תרי ובני בנים תרי בנים תרי תרי הרי ז' ורמז להם הבא ליטמא פותחין לו ז"ש והשחתם ועשיתם דהיינו קצת השחתה. ומתוך כך ועשיתם פסל ומתוך כך ועשיתם הרע בעיני ה'. והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר. בגוים אשר ינהג ה' וכו' דוהפיץ היינו בגוים והוא כפול. ועוד דהול"ל בגוים אשר יפיץ ה' אתכם בעמים. אך יאמר כי חמלת ה' עליהם בגלותם. וזהו והפיץ ה' אתכם בעמים. ועכ"ז ונשאתם מתי מספר. ולא תאבדו חלילה. והטעם הוא אשר ינהג ה' אתכם שמה. כי אף בגלותם ינהג וישגיח ה' עליהם והשינוי יובן במז"ל הללו את ה' כל גוים אלו האומות ששעבדו ביש' שבחווהו כל האומים שלא שעבדו ביש' לז"א והפיץ ה' אתכם בעמים שהם האומות שאינם משתעבדים ביש' ועי"ז ונשאתם בגוים ויובן בעובדא דהוא מינא דאמר אנן עדיפי מינייהו וכן באחשורוש וק"ל :

פסוק ובקשרזם משם את ה' אלקיך ומצאת יובן שהתפילה של רבים עיקר וזהו ובקשתם לשון רבים אבל ומצאת לשון יחיד כי אין תפלה של זה כזה וכל יחיד ימצא כדי תפילתו וק"ל :

פרשת עקב

פסוק ולא יקח שוחד לפייסו בממון כוונתו לאפוקי שלא תפרש כמו שפי' מקצת מפרשים שהוא שוחד מצות ור"ל שלא יקח שוחד מצות בשביל העבירות והקב"ה ימאן זה כי אין זה שוחד מאחר שאינן לתועלתו ית' אלא תועלת האדם כ"א צדקת מה תתן ואין זה שוחד לזה פירשו רש"י כמשמעו שוחד ממון וה"ק קרא בהקב"ה לא שייך לקיחת שוחד לפייסו בממון :

פרשת ראה

פסוק את הברכה אשר תשמעון, ק"ק למה בברכה אמר אשר ובקללה אם לא תשמעון. ונ"ל כן כמ"ש הרמב"ם ז"ל ששכר המצות שאמרה תו' ונתתי גשמיכם וכיוצא אין זה שכר המצות כי שכר המצות בהאי עלמא ליכא, אלא לו' שיתן להם הכנות ועזר וסיוע לעשות המצות על דרך שכר מצוה אפי' זמנו לו מצוה אחרת משא"כ העונש של העוה"ז הוא להתם הפשע ולכלה חטאת. ז"ש את הברכה אשר וכו' פי' הברכה שאתן לך אין זה השכר אלא אשר תשמעון פי' בה שתשמעו והיתה להם הכנה למצות, ולזה אמר אם שלא תכין שזהו השכר כי אינו אלא הכנה בעלמא וק"ל :

פרשת כי תצא

פסוק כי תצא למלחמה, יובן במ"ש המקובלים שהחיצונים בעון ישראל עוסקות הנשמות היורדות ובפרט איזו

נשמה כי זו היא חיותם, כידוע באורך למבינים, ועיי איזה צדיק בכח מעשיו מוציא בולעם מפיהם, ומוציא אותם הנשמות השבויים לידם ז"ש כי תצא למלחמה על אויבך, דהיינו הוא יצהיר כיון שהתחלת במצוה הקביה יגמור עליך ונתנו בידך ושבית שביו אורגה השבי ששבה היא ממך שרהם הנשמות העשוקות ואין להם מנחם, אמר עוד וראית בשביה יובן במז"ל כי לפעמים תתעבר נשמה באדם להשלים איזו מצוה ואם יהיה האדם צדיק תחזור בנפשו ואם לאו תלך לה, לז"א וראית אשת אפילו אשת איש שהיא נשמת איש אחד וחשקת בה שעשית מעשה טוב כמעשיה, אז ולקחת לך לאשה, אך הזהר בה שאם צריכה שום תיקון לתקנה ת"ש, והבאתה וגלחה את ראשה שהם הדינים הנדבקים בה, כי השערות והצרפנים רמו לדינים, ואפשר שאינה מתישבת בו עד ל' יום כמז"ל על הילד הנולד שכל ל' יום אינה מתישבת בו הנשמה וז"ש ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים ואח"כ תבוא אליה ובעלתה שהיא השפעתה הקדושה עליה כמ"ש ואז והיתה לך הויה קיימת ואם לא חפצך בה ולכל בת אומר אז לא תתעמר בה ושלחתה, אמר אשר עניתה בשביל הבלי העולם כסף וזהב וצריך ישוב ;

פסוק מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך נדבה אשר דברת בפין, ק"ק למה חזר לומר כאשר נדרת לה' הרי אמר מוצא שפתיך תשמור, ועוד חזר ואמר אשר דברת, ועוד דפתח בנדר אשר נדרת וסיים בנדבה ובמס' זבחים הקשו רז"ל כן ע"ש, ואפשר עם הדין אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ואם אמר בלשון נדר לכשתבא לידי אקדישנה צריך לקיים נדרו, ז"ש מוצא שפתיך תשמור ול"מ בדבר שהוא בעולם אלא אפי' נדרת לה' נדבה דידוע דנדר הוא הרי עלי ונדבה האמור הרי זו ז"ש אשר נדרת ואמרת לכשתבא לידי אקדישנה לעשותו נדבה אעפ"כ צריך לקיים דבריו וכשתבוא לידך תקדישנה לנדבה ולא מטעם הקדש אלא

אלא מטעם נדר זהו אשר דברת בפּיך, ואפשר עוד במזיל הנודר כאילו בנה במה וכו' וטוב יותר שישאל על נדרו ובדבר מצוה אף שמוּתר לנדר מ'מ טוב יותר שלא ידור עד שיהיה בידו ז'ש מוצא שפתיך תשמור מלידור ולא תנדר בפּיך אלא ועשית בלא נדר ואם הוא דבר מצוה ורצית לידור מ'מ טוב שיהיה נדבה ז'ש כאשר נדרת לה' פי' שהוא לשם מצוה מ'מ טוב שתעשה נדבה וזש"ה בז לדבר יחבל לו וירא מצוה וכו' אז"ל מנין שנשבעין לקיים המצוה שנא' נשבעתי ואקיימה וכו' כגון אם רואה יצרו מתגבר עליו מצוה לישבע ואז"ל הרגיל בשבועות ונדרים סוף בא לידי מעילה ז'ש בז לדבר ורגיל בנדרים יחבל לו ומזיק לעצמו אבל וירא מצוה שירא פן יסינתו יצרו לעבור על המצוה הוא ישולם:

פרשת נצבים

פסוק אתם נצבים היום וכו' ק"ק אומרו שבטיכם והם כל ישראל וחזר ואמר כל איש יש, וכבר רשיי הרגיש בזה, ויישבו בפירוש החומש ועוד י"ל דרו"ל אמרו כל הנשמות שעתידין להיות היו שם ומסתמא באותו מעמד קדוש לא יבצר וכו' גם מהיות הנשמות שעברו ז'ש אתם נצבים היום כולכם, ראשיכם הם אי"ו שהם ראשית ומקור יש' ועוד שבטיכם י"ב שבטים, ועוד זקניכם הם בניהם הזקנים שהיו במצרים לך ואספת את זקני יש', וכן שוטריכם שנא' בהם ויכו שוטרי ב"י, ועוד י"ל בזה הנה ד' דורות זכר כאן שהם האבות והשבטים ובניהם כגון קהת בן לוי ועמרם בן קהת הם ד' כנגדן זכר כאן ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם ואח"כ כל יש' בכלל וק"ל:

פסוק למען הקים אותך היום לו, כ"כ הוא נכנס לטרות, הוק"ל כי איך ישבעו יש' שיהיו לו לעם אדרבא הקב"ה ישבע שיעשה אותם לעם ולא יחליפם כי דבר זה אינו ביד יש' שיעשו שבועה עליו ואיך אומר לעברך בברית למען

למען הקים וכו' לז"א דהאי למען הקים הוא טעם הטורח
 שכ"כ טורח הקב"ה לעשות ברית ולאסור אתכם בשבועות כדי
 לקיים אתכם לעם לפי שנשבע לך וכו' וכדמסיק רש"י ז"ל:
 פסוק פן יש בכם, לפיכך אני צריך לאשביעכם פני כי אין
 זה אזהרה כמו פן תעלה עלותיך שאם היא אזהרה
 שבא להזהיר אותן פן יש שום אחד שפונה אחר ע"ז כבר
 הזהיר עליה וע"ז באו כמה קללות בפ' כי תבוא ועוד למה
 חזר לו' פן יש בכם שורש פורה ראש דלא הוליל אלא פן יש
 בכם איש או אשה אשר לבבו פונה היום מעם וכו' ללכת
 לעבוד וכו'. והיה כשומעו את דברי האלה וכו' לז"א דאינו
 תחילת הדיבור ואזהרה בפני עצמה אלא נתינת טעם למה
 שלמעלה דטעם השבועה ועברכם בברית הוא פן יש בכם
 וכו' לפיכך אני צריך להשביעכם ואח"כ הזהירם פן יש בכם
 שורש פורש ראש ולענה פן יש בכם שום א' שיהיה לבבו
 פונה מלקבל עליו הברית כדמסיק וק"ל:

פסוק מי יעלה לנו השמימה שאלו היתה בשמים וכו' הוק"ל
 אריכות ל' מי יעלה לנו השמימה ללא צורך דודאי
 אם היתה בשמים היה מתייאש ממנה ולא יאמר מי יעלה לנו
 השמימה דנמנע הוא וא"כ הכי הוליל ל"א בשמים וזו לא
 לז"א דקמ"ל שאלו היתה בשמים היתה צריך לעלות ולכן
 קאמר מי יעלה לנו שמש"ל לא בשמים היא לאמר וכו' דמשמע
 שאלו היתה בשמים היתה או' מי יעלה:

פרשת וילך

לא אוכל עוד ללכת ולבוא יכול שתשש כוחו ת"ל לא כהתה עינו
 ומה היא לא אוכל איני רשאי שה' אמר אלי, אנכי היום נולדתי
 והיום אמות, ד"א לא אוכל עוד לצאת ולבוא בד"ת עכ"ל. וקשה
 שהכניס רש"י אנכי היום בין ב' הפירושים של לא אוכל וכו'
 ועו"ק שהקדים לפרש לא אוכל שהוא מאוחר בכתוב ואיחר
 אנכי שהוא מוקדם בכתוב, ונ"ל נכון שרש"י ז"ל היתה
 כוונתו

כוונתו לפי כן ק"ך שנה אנכי היום לוי מהו היום יתירא אלא היום נולדתי וכו' דאין זה קושיא שכן דרך הכתוב לוי אני היום בן כך בן כך. ורש"י אינו מביא אלא המדרש הקרוב אל הפשט אלא שאחר שפירש"י לא אוכל איני רשאי מכח פ' לא כהתה עינו וכו' אז הוק"ל א"כ מאי ויהי אמר אלי דמשמע מילתא אחריתי והיינו גופיה לא אוכל שאינו רשאי מגזירת הקבי"ה ותירץ שהוא כאלו אמר שה' אמר אליו וכו' אח"כ הוק"ל דבשלמא אם לומר לא אוכל שתשש כחו כדסי' מעיקרא ניחא מה שהקדים לוי בן ק"ך שנה אנכי היום לוי שאני זקן בא בימים ולכן לא אוכל לצאת ולבוא מפני שאני זקן בא בימים בן ק"ך אבל כיון שאמרת שלא תשש בו כוחו אלא שאינו רשאי מגזירתו יתי' א"כ הודעה זאת דבן ק"ך שנה למיל לזית דד"ל היום נולדתי והיום אמות ואע"ג היום נשלם זמנו הוצרך לתת טעם לפי שה' אמר אלי וכו' לומר שהיה יכול לחיות יותר שהרי רז"ל אמרו זכה מוסיפין לו אלא שה' אמר אלי וכו' וגזירה מלפניו וא"כ ניחא דה"ק כיון שהיום אמות איני רשאי כי אין שלטון ביום המות ולא שבא להודיענו מנין שנתיו שהוא זקן ושבע ימים וק"ל :

פרשת וזאת הברכה

פסוק מעונה אלקי קדם ומתחת זרועות וכו' וישכון ישראל בטח בדד וכו' אף שמיו יערפו טל וכו' א"ל דכיון דויגרש מפניך מה צ"ל השמד והלא הם בורחים מאליהם. ועוד למי אמר השמד דאם לישראל הרי וישכון ישראל בטח כתיב ועו"ק ויגרשו מפניך אויבים היל"ל לכן צ"ל דר"ל דבתח' הוצרך להשפיל שר שלהם במרום, וזהו ויגרש מפניך אויב, בלשון יחיד לרמוז לשר שלהם ועי' ויאמר השמד, כמ"ש יפקוד ה' על צבא המרום במרום, ואח"כ על מלכי האדמה על האדמה כיון שכ"ז שהשר קיים לא יוכלו להם כמ"ש וירא יש' את מצרים מת על שפת הים וזהו שרו של מצרים מס' ילקוט הלוי וק"ל :